

Sociionomen

KVALIFICERAT SOCIALT ARBETE OCH PSYKOTERAPI

TENDENS: KOMMER AI TA ÖVER?

#6
2023

PSYKOTERAPITEMA

**BUP Väst kapade
vårdkön med fler
psykoterapeuter**

FORSKNING

**Barn i kläm då
varannan förälder
tackar nej till stöd**

“Utan psykoterapeuter
skulle lidandet bli större
och folk skulle få vänta
längre på hjälp.”
Emma Utter Eckerdal

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

Tema om psykote-
rapeuternas roll
inom psykiatri.

Boka in
8-9 november!

ANNONS

#socionomdagarna

Socionom dagarna

Mötesplatsen för kvalificerat socialt arbete
8-9 november 2023 på Stockholmsmässan

Få inspiration, knyt kontakter och fördjupa dig i frågeställningar som är viktiga för dig i din profession!

Vi djupdyker i aktuella frågor inom;

- Socialt arbete, organisation och ledarskap
- Rollen, arbetet och socionomens yrkesidentitet
- Utanförskap, integration och etablering
- Barn och unga
- Vuxna och familjefrågor
- Samordning och äldreomsorg
- Missbruk, kriminalitet, vålds- och extremismproblematik

Arrangör:

Akademikerförbundet SSR

I samarbete med:

Svensk
Chefsförening
EN DEL AV AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

Stockholms
stad

Organiseras av:

Insight
Events
sweden

Hey, I'm ok!

Aret var 1996, jag var drygt 20 år och med studie-medlen på väg in på kontot kom jag till London för att börja plugga. Skolan låg på gränsen mot de ruffigare kvarteren strax söder om floden Themsen och i klassen fanns elever från hela världen. Från Japan kom Eiko och Hisako som lärde oss göra sushi. Där var Penny från Malaysia som sörjde att hon var 36 år och ännu inte gift och Christina från Sri Lanka som med en liten utbuktning på magen, på bröllopfesten hjälpligt dold av hennes sari, hastigt blev gift. Jag lärde mig förstå jamaicansk engelska, fick fräscha upp minnet kring Afrikas geografi för att hänga med i vilka konflikter klasskompisarna flytt och vilka ruttor de rest för att komma till Storbritannien. Jag var den enda med ljust hår och var också den enda som inte hade minst ett jobb för att ha råd att studera.

MOT SLUTET av den sista terminen vid ett samtal kring ett fikabord kläckte Jorge, med rötter i Chile, ur sig: "Hey, she's okey man." och syftade på mig. Underförstått att det faktiskt funnits frågetecken kring

detta bland en del av mina klasskamrater. Alla verkade väl inte helt övertygade, men sade i alla fall inte emot.

I DAG HAR JAG inte så mycket nytta av själva studierna, men erfarenheten från de två åren påverkade mig mer än jag då kunde ana. Och det är ju ofta så, när vi tar oss ut från det invanda och bekväma så skapas utrymme att växa som människor. Att få till den här typen av möten mellan människor, kulturer och länder är däremot inte alltid lätt. Men det är precis vad den ideella organisationen CIF arbetar med, vilket du kan läsa om i det här numret. Under ett äppelträd i en villaträdgård i Bromma reflekterar socialarbetare från Spanien, Argentina, Rumänien, Österrike och Estland som deltagit i ett utbytesprogram över vad de sett under de veckor de varit i Sverige. Och varför inte ta chansen att själv söka ett av deras utbytesprogram?

Annika Sjöberg
Chefredaktör

→ **VAD TYCKER DU?**

Hör av dig till mig med åsikter! annika@socionomen.se

Socionomen

Socionomen är den ledande oberoende tidskriften för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Therese Johansson
Fredrik Rubin
Jennie Aquilonius
Tim Andersson
Annika Sjöberg
Maria Zamore
Viktoria Myrén
Annette Wallqvist
Fredrik Söderlund

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG

Anna-Lena Lundqvist

PRODUKTION

A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Ehsan Dadiar
ehsan@adsales.se
072 - 322 54 14
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

07 I KORTHET

Aktuellt: Ny reform ska stärka rättigheterna för våldsutsatta.

12 ERSATT AV AI

Tendens: Många vinster med AI i det sociala arbetet. Men kan datorn göra barnutredningar?

16 HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

Tema: Stora regionala skillnader i tillgången till psykoterapeuter inom psykiatrin. Är kåren hotad?

32 NYA PERSPEKTIV

Mötet: Fem socionomer från hela världen har praktiserat i svenska kommuner. Vad har de sett?

Socialarbetare från hela världen deltar i internationellt utbyte.

Emma Utter Eckerdal, enhetschef och psykoterapeut på BUP Väst.

42 PRIORITERA RÄTT

Verktyg: Prioritering är ett måste då små resurser ska räcka till många. Motala har modellen.

48 JOUREN RYCKER UT

Bildreportaget: Akuta ärenden håller sig inte inom kontorstider. Häng med socialjournen i Lund en kväll på jobbet.

55 1 AV 2 FÖRÄLDRAR TACKAR NEJ TILL STÖD

Forskning: Konsekvensen blir att många barn inte får det stöd de behöver.

ALLTID I SOCIONOMEN

EXPERTFRÅGAN 10 C-UPPSATSTÄVLINGEN 46
DEBATT 60 SETT, LÄST, HÖRT 62 KRÖNIKA 66

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga och vuxna för hela livets behov inom funktionsnedsättning och psykosocial problematik.

Läs mer om oss på nytida.se

ANNONS

FAM-huset

HVB-HEM FÖR FAMILJER
Med barnet i fokus

Vi utför kvalitativa utredningar utifrån BBIC, evidensbaserade behandlingar och akutplaceringar. Vårt arbete grundar sig på Signs of Safetys lösningsfokuserade förhållningssätt där barnets trygghet och säkerhet är vägledande. Vi välkomnar föräldrar med barn upp till 13 år, samt familjer som väntar barn.

Vi har avtal med kommuner som ingår i SKL-avtalet, Region Skåne, Örebro kommun och Göteborgs region.

Välkommen att kontakta oss på 033-21 01 62, vi har öppet dygnet runt!

Du kan också kontakta: Jonas Farsén, Föreståndare, 073-920 6831, jonas.farsen@fralsningsarmen.se
Deni Molin, verksamhetschef, 073-920 48 32, deni.molin@fralsningsarmen.se

I korthet

TEXT: TOMMY JOHANSSON

FLER NYHETER
FÖLJ FLÖDET PÅ
SOCIONOMEN.SE

FOTO: GETTY IMAGES

Ny reform ska stärka rättigheterna för våldsutsatta

SKYDDAT BOENDE. Genom ett nytt regelverk vill regeringen stärka rättigheterna för barn och vuxna som vistas i skyddat boende. Det meddelar socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M).

I det förslag som lämnats till Lagrådet vill regeringen att skyddat boende ska bli en boendeinsats enligt socialtjänstlagen. Det innebär

att barnet ska räknas som en egen individ på boendet snarare än som medföljare, vilket har varit fallet tidigare. Med det stärks barnets rättigheter till skydd, hälso- och sjukvård samt skola.

– Vi vet att alltför många barn som lever i skyddat boende ofta går miste om sin skolgång vilket riskerar att få förödande konsekvenser för dessa barns framtid, säger Camilla Waltersson Grönvall.

Socialtjänsten brister i samtal med barn

OMPLACERINGAR. I en ny rapport från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kritiseras socialtjänsten för brister i att göra barn delaktiga i samband med omplaceringar.

Granskningen som ligger till grund för rapporten berör totalt 26 kommuner och 147 barnärenenden. I nära hälften av fallen pekar IVO på brister. Det rör sig bland annat om omplaceringar som genomförts med kort varsel eller att barn inte fått prata med sin socialsekreterare innan flytt till det nya boendet.

Endast en kommun uppfyllde lagkravet om delaktighet.

70

procent av brott mot barn i åldrarna 7-15 utgörs av miss-handel, olaga hot och ofredande.

Källa: Brå som kartlagt 120 000 polisanmälda brott mot barn under åren 2018-2020.

KALENDARIUM

5/10

LARO-konferens

Konferens. Ta del av det senaste inom läkemedels-assisterad behandling vid opioidberoende, LARO. Talar gör bland andra Thomas Lindén som håller i Narkotikautredningen. Konferensen hålls i Stockholm.

socialstyrelsen.se

1/11

Socialtjänstens arbete med unga kriminella

Webbinarium. Unga lagöverträdare har hamnat i fokus. Få hjälp att navigera bland alla de utredningar, lagförslag och arbetssätt som lanserats den senaste tiden.

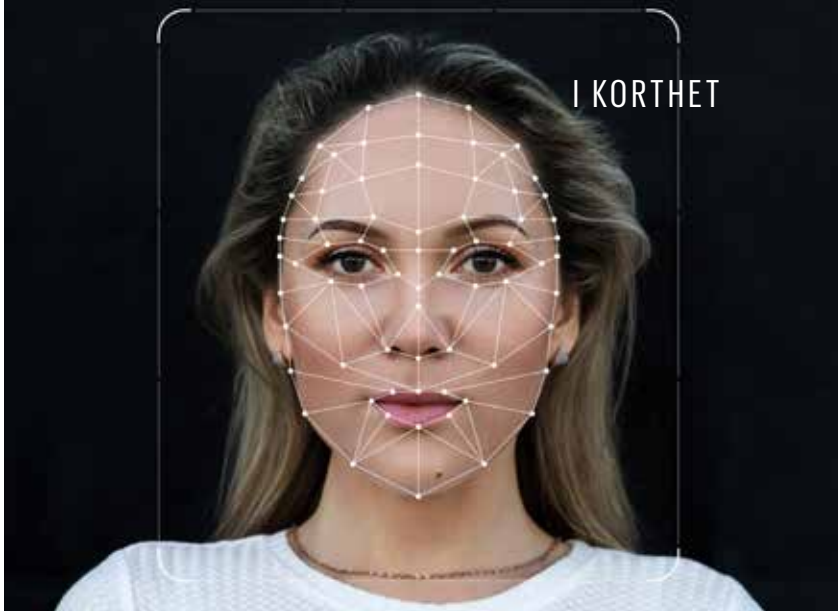
skr.se

Varje tisdag Internationellt perspektiv Digitala seminarier.

Varje tisdag under hösten 2023 håller Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet mini-seminarier med internationellt perspektiv.

gu.se

C-uppsattstävlingen avslutas! Årets sista kandidat på s. 34.

I KORTHET

AI-verktyg utvecklas för att kunna analysera känslor

NY TEKNIK. Forskare vid Stockholms universitet arbetar just nu med ett AI-verktyg tänkt att hjälpa olika yrkesgrupper som jobbar med människor, i huvudsak terapeuter. Det rör sig om ett verktyg som ska kunna analysera mänskliga känslor.

– Det här är början på ett helt nytt sätt att se på mellanmänsklig interaktion, säger Lennart Högman, lektor på psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, i en intervju med SVT.

Lennart Högman

FOTO: PRIVAT

Genom att analysera mimik, kroppsspråk och röst i inspelade videosamtal ska AI-verktyget kunna avgöra hur det sociala samspillet egentligen fungerar mellan människor.

– Vi tror att det här ska kunna hjälpa terapeuter att ge en bättre behand-

ling och kunna undvika att personer droppar ut från behandlingen eller att en behandling pågår onödigt länge, säger Lennart Högman.

” Vad vore väl bättre än att hundraårsfirandet (av funktionshinderrörelsen, reds anm) kröntes med att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionshinder blev till svensk lag? ”

Jörgen Lundälv, docent i socialt arbete vid Göteborgs universitet, i en krönika i Dagens Arbeta som publicerades i augusti.

Filmsatsning ska stärka kommunernas LSS-insatser

KONTAKTPERSON. Många kommuner har svårt att rekrytera kontaktpersoner till personer med funktionsnedsättning. Det är också en utmaning att behålla de kontaktpersoner som man lyckats rekrytera. För att förbättra förutsättningarna har Myndigheten för delaktighet nu tagit fram ett nytt kunskapsstöd.

Stödet består av ett flertal filmer som beskriver hur man genom LSS arbetar för att bryta social isolering och främja delaktighet. Tanken är att det ska hjälpa till att förtydliga kontaktpersonernas roll och socialtjänstens ansvar.

Filmerna bygger på verkliga händelser, berättat av personer som har en kontaktperson, personer som är kontaktperson och kommunanställda som arbetar som kontaktsekreterare.

FOTO: GETTY IMAGES

Ytterligare miljoner till att främja psykisk hälsa

PSYKISK HÄLSA. Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att fördela ytterligare tio miljoner kronor till ideella organisationer som via telefon och chatt arbetar för att främja psykisk hälsa och suicidprevention.

Pengarna ska delas ut under 2023. Det är ett tillskott till de 60 miljoner kronor i årets budget som regeringen redan avsatt till civilsamhällesorganisationer som arbetar för att stötta personer med psykisk ohälsa.

– Många behöver någon att prata med när livet är särskilt tufft och det gör att det finns ett stort behov av stödlinjer i samhället för att möta olika behov. Civilsamhällets organisationer bidrar med mycket viktiga insatser för att möta det behovet, säger socialminister Jakob Forssmed (KD).

”Lotteri att få bli mamma på egen hand”

Vem får bli mamma – och vem får inte? Maria Hagström har undersökt familjebildningen för självstående mammor och hittat starka berättelser om längtan, donationsbehandlingar och en ojämlik vård.

Fenomenet är inget nytt.

Ensamstående mammor har funnits i alla tider, men då har det sällan varit självväld. Det var efter att lagen om assisterad befruktning, som trädde i kraft 2016, som denna typ av familjebildning ökade i Sverige. Det hade gått innan också, många kvinnor åkte till Danmark, men nu blev det mer tillgängligt för alla. Eller?

– Man måste genomgå en särskild prövning för att få göra en donationsbehandling och man lägger extra vikt vid psykisk status, ekonomi och socialt nätverk. Det är jättebra, det finns ett tydligt barnperspektiv. Men när det finns olika regler och bedömningar i olika regioner blir det ganska godtyckligt och orättvist, säger Maria Hagström, författare till boken ”Självstående – Mamma på egen hand”.

I boken, som delvis handlar om Maria Hagströms egen resa för att bli mamma på egen hand, varvas forskning, granskande reportage och intervjuer med bland annat kvinnor som blivit nekade, kuratorer och ansvariga läkare. Det hon slogs mest av var att det fanns olika krav och kriterier i olika regioner – även på olika kliniker inom samma region.

– Vissa regioner säger direkt nej om man inte har en fast heltidstjänst, medan andra gör en mer individuell bedömning kring ens

situation och ekonomi. Vissa kräver att en person ska ha varit singel i ett år, andra inte. Och det händer att det görs olika bedömningar av en persons tidigare psykiska ohälsa. Detta trots att det finns ett nationellt kunskapsstöd från Socialstyrelsen, säger hon och fortsätter:

– Den som blir nekad vård direkt kan inte heller få sitt fall prövat av Rättsliga rådet, dit man annars hänvisas. Att nekas utan att ens få en chans är ganska hårt. Jag har träffat kvinnor vars högsta dröm om att bli mamma går i kras på grund av detta.

Gemensamt för alla kvinnor Maria Hagström intervjuat i boken är att det psykosociala bemötandet under utredningen spelar en stor roll för hur upplevelsen av hela processen blir.

Vad fick dig att skriva den här boken?

– Jag tyckte att det fattades en bok som tar ett bredare grepp om ämnet. Det är en bok jag själv skulle ha velat läsa när jag funderade på att ta steget och bli mamma på egen hand.

Therese Johansson

→ Om Maria Hagström

BOR: Stockholm

ÅLDER: 42 år.

ARBETE: Frilansjournalist

ÖVRIGT: Skriver mest om sociala frågor, men även om betong. Var under många år redaktör för Pockettidningen R.

EXPERTFRÅGAN

Hur blir jag bättre på att lyssna aktivt på barn?

FRÅGA: I samtal med barn känner jag ofta att det finns mer de kanske vill säga, men som inte kommer fram. Hur kan jag själv bli en bättre lyssnare, och på så vis underlätta för barnet?

SVAR: När vi träffar barnet har vi ett syfte. Det kan vara en del av en utredning, uppföljning, information eller behandling. Utifrån detta behöver du förbereda dig. Ta reda på så mycket du kan om barnet, som ålder, mognad och funktionsnivå och planera med stolpar vad ni ska prata om. Ska du använda dig av något samtalsmaterial, som nallekort eller tejpning-material, så ha det lättillgängligt.

Du behöver också förbereda dig själv mentalt. I mötet med barnet behöver du vara så neutral som möjligt så lämna jobbiga händelser under dagen, bråk med partner och annat utanför rummet. Du ska finnas där bara för barnet, vara lugn, spegla och bekräfta.

Barn berättar inte bara med ord utan även med kroppsspråk. Tonläget kan säga mycket. Om barnet säger att det var kul i skolan i dag och du ser på barnets kroppsspråk att barnet är glad så bekräfta genom att till exempel säga: "Ja, jag ser det på dig att du har haft kul. Men i dag ska vi prata om den

här orosanmälan." Då kanske barnet sjunker ihop. Bekräfta då genom att säga något i stil med: "Jag ser på dig att du tycker att det är jobbigt. Ska vi prata mer om det?" Då visar du att du lyssnar aktivt på vad barnet förmedlar.

I mötet med barnet så avsätt tid att göra barnet tryggt och jobba på samarbetsalliansen. Berätta hur länge ni ska prata, vad ni ska göra och hur det barnet berättar ska användas. Jag tycker också det är bra att fråga barnet vad hen

vill att du ska säga till mamma och pappa. Föräldrar undrar ofta vad barnet har berättat och då har ni förberett på vad barnet eller du skall berätta för föräldrarna.

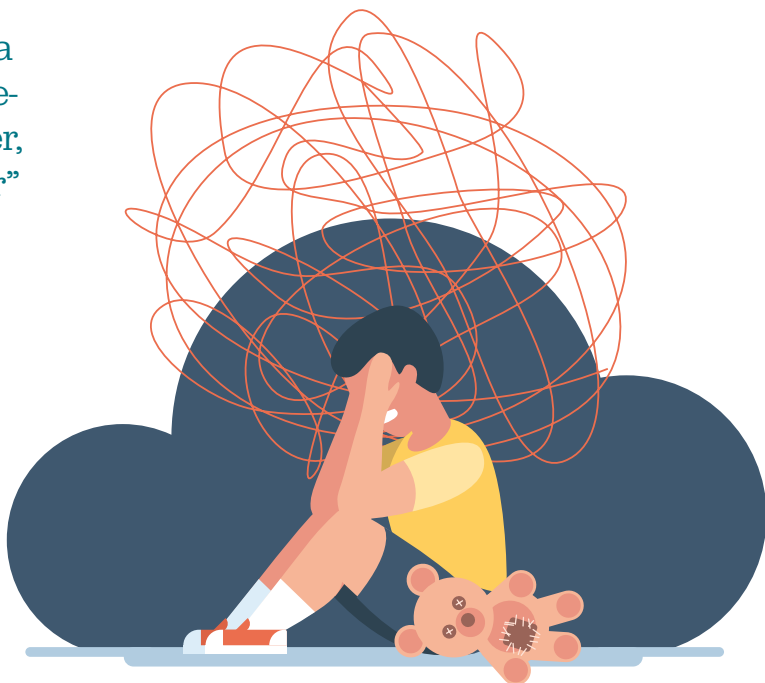
Det är också bra att träna dig i olika samtalstekniker; öppna frågor, kombinerade invitationer, kraftfulla frågor, stödjande kommentarer för att nämna några. Genom dessa samtalstekniker kan du bli bättre på att hjälpa barn att förmedla vad de vill berätta.

Birgitta Harberg, *socionom och författare med lång erfarenhet som behandlare, kurator och socialsekreterare.*

Birgitta Harberg
FOTO: PRIVAT

”Träna dig i olika samtals-tekniker; öppna frågor, kombinerade invitationer, kraftfulla frågor”

HAR DU EN FRÅGA OM SOCIALT ARBETE?

Hör av dig till redaktionen@socionomen.se så förmedlar vi frågan till en expert.

Bostad med särskild service för människor
med psykisk ohälsa enligt SoL

12 lägenheter med eget boende

Män och kvinnor över 18 år

Psykiska funktionsnedsättningar

Individanpassat med individuella scheman

KBT och MI

Tillgång till personal dygnet runt

Sjuksköterska

www.hinriksgarden.se
britt-marie@siljansnyckeln.se

Killar mellan 12 år och 20 år

Neuropsykiatriska funktionshinder

Socialt dysfunktionell situation

Utredning och behandling

Litet HVB i Orsa

KBT, MI, ART och lågaffektivt bemötande

Personalgruppen består av beteendevetare, socionom,
sjuksköterska och behandlingspedagoger. Tillgång till
psykiatriker, psykolog och arbetsterapeut.

Personal dygnet runt

www.orionorsa.com
daniel.bertilsson@orionorsa.se

Nyckeln är ett hemtrevligt behandlingshem i Mora
med åtta platser. Vi hjälper tjejer i åldern 16 – 24 år
med psykisk ohälsa.

Vi använder Kognitiv beteendeterapi (KBT) och
Dialektisk beteendeterapi (DBT) som metod och
erbjuder både behandling och utredning.
Behandlingen utgår från ett strukturerat vecko-
schema och utformas utifrån den enskildas behov.
Vi erbjuder bland annat aktivitetsgrupp, friskvård,
färdighetsträning, relationsgrupp och särskilda
helgaktiviteter.

I verksamheten arbetar socionomer, beteendevetare,
arbetsterapeut, psykologer, alkohol- och drogtera-
peut, utbildade behandlingsassistenter med lång
erfarenhet samt specialistläkare i psykiatri. Vi har
vaken nattpersonal.

Vi återkopplar med månadsrapport utifrån BBIC
och utvärderar behandlingen med ett flertal skatt-
ningsskalor, samt vid uppföljning av genomförande-
planen. Vi har möjlighet att ta emot placeringar med
kort varsel och kan vara behjälpliga med transport.
Välkomna att höra av er för mer information!

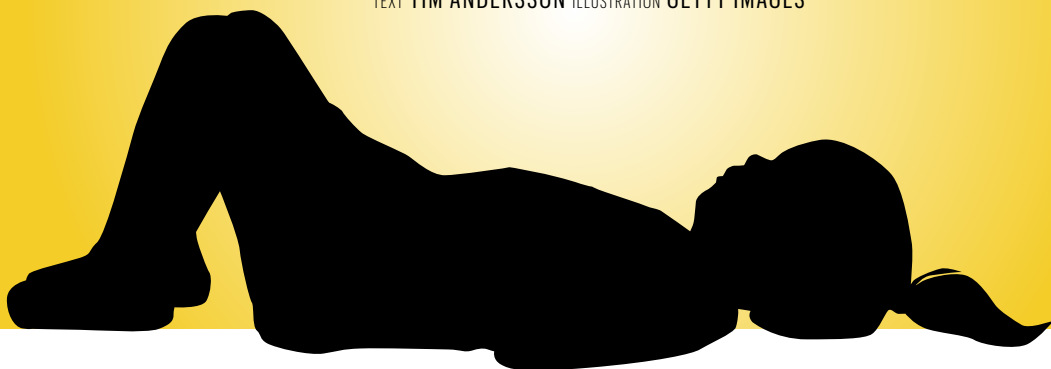
www.behandlingshemmetnyckeln.se
johan.krumlinde@siljansnyckeln.se

KAN AI UTREDA BARN?

När AI tar plats i det sociala arbetet finns mycket att vinna, men också en hel del risker. Inte minst om systemen ska börja ge vägledning även i barnavårdsutredningar.

TEXT TIM ANDERSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

Socialtjänsten står inför en skriande kompetensbrist. Det konstaterar Susanne Tafvelin, docent i psykologi vid Umeå universitet, som pekar på det faktum att antalet unga och gamla personer kommer att öka inom en tioårsperiod. De över åttio ökar med så

mycket som 45 procent – samtidigt som gruppen i arbetsför ålder inte kommer att växa alls.

– Efterfrågan på socialtjänstens tjänster lär alltså inte matcha resurserna, och ett sätt att hantera det är ny välfärdsteknik.

AI-funktioner har redan börjat implementeras i en del kommuner, inte minst som beslutsstöd inom myndighetsutövningen.

– I stället för att man som tidigare ansöker om försörjningsstöd på en pappersblankett gör man det nu genom e-tjänst. Sedan är det en robot som inhämtar information om klienten från olika system och föreslår ett beslut, förklarar Susanne Tafvelin, som just nu leder ett forskningsprojekt om automatisering i socialtjänsten ur ett organisations- och brukarperspektiv.

EN AV DE KOMMUNER som ingår i projektet beräknar att deras socialsekreterare kommer att spara in 40 procent av arbetstiden genom att införa en robot i försörjningsstödet.

Ansvariga chefer är samtidigt tydliga med att den nya tekniken inte primärt ska leda till en effektivisering, utan till ett mer kvalitativt arbete.

– Det finns internationell forskning som visar att automatiska beslutsstöd faktiskt kan skapa mer tid till kontakt med brukarna och till att prata ihop sig med kollegorna. Sociala aspekter av arbetet kan därför öka med de här verktygen, liksom variationen i arbetsuppgifter, säger hon.

Ett annat exempel på AI som är på frammarsch inom socialtjänsten är automatiserade prediktiva riskmodeller (PRM), som ska kunna förutse

Susanne Tafvelin
FOTO: PRIVAT

Sarah Wamala
Andersson
FOTO: JOHANNES OLLSSON

sannolikheten för att till exempel barn och unga råkar illa ut i familjen. Det är en komplicerad uppgift, med psykologiska och sociologiska faktorer.

– I bästa fall kan sådana här AI-baserade prediktiva riskmodeller fatta mer korrekta beslut än traditionella diagnostiska checklistor, tidigare identifiera familjer i riskzonen och fördela resurserna mer effektivt, säger Sarah Wamala Andersson, professor i hälso- och välfärdsteknik på Mälardalens universitet.

AI-lösningar har med andra ord goda förutsättningar att både frigöra tid och förutsättningar för ett bättre jobb. De kan också leda till större självförtroende hos socialsekreterarna. Det berättar Lupita Svensson, universitetslektor i socialt arbete vid Socialhögskolan i Lund, som forskar om automatisering i socialtjänsten.

– Vi har skrivit en artikel som väldigt tydligt visar att den här tekniken gör att man känner sig säkrare i sitt beslutsfattande.

Samtidigt finns baksidor med AI-utvecklingen. Medarbetare kan uppleva att den berövar dem autonomi och kontroll. Ett exempel på det är Kungsbacka kommun, där 12 av 16 socialsekreterare sade upp sig år 2018, när kommunen bestämde sig för att automatisera handläggningen av ansökningarna om försörjningsstöd.

Lupita Svensson berättar att omställningen initialt också kan vara ganska tuff. Den är ofta

” I bästa fall kan AI-baserade prediktiva riskmodeller fatta mer korrekta beslut. ”

▶ initierad ovanifrån, utan riktig medvetenhet om den ökade arbetsbelastning som följer med den.

– Den innebär initialt mycket merarbete och nytt tänk i en redan tung arbetssituation. Sedan tycker jag att jag har stött på, nu när vi har gjort studier som spänt över några år, att när saker väl börjar landa kan man se förtjänster i det. Då kan handläggare säga: Det här hjälper oss faktiskt.

NÄR DET GÄLLER AI-BASERAD PRM pekar Sarah Wamala Andersson också på en annan sorts fara: Om man tränar algoritmen på tidigare beslut från handläggare finns risken att den reproducerar diskriminerande mönster. Det visar tidigare erfarenheter.

– I Nya Zeeland skulle man införa den här tekniken i hela landet, men upptäckte snabbt otroligt mycket bias i systemet. Det fanns en tendens att minoriteter behandlades annorlunda, att man i de familjerna oftare tog barnen från föräldrarna, utan någon riktigt bra grund för det. Det ledde till väldiga diskussioner.

Hur många kommuner som har börjat testa de här verktygen i Sverige, och hur arbetet fungerar, vet vi inte, men det ska Sarah Wamala Andersson och hennes kollegor undersöka i ett nytt forskningsprojekt. Hon refererar till en kartläggning från Socialstyrelsen, som visar att orosanmälningar gällande barn och unga har ökat med 27 procent sedan 2018, och tar den som intäkt för att de prediktiva algoritmerna snabbt kommer att sprida sig de närmsta åren. Det behövs helt enkelt nya

Lupita Svensson
FOTO: P. FRODIN,
LUNDS UNIVERSITET

metoder för att klara av alla ärenden.

För att undvika misstag och destruktiva konsekvenser vill Sarah Wamala Andersson se en nationell strategi för evidensbaserat införande av tekniken, där etiska och sociala konsekvenser ska analyseras.

– Det handlar om att planera och utföra systematisk utvärdering vid implementering och under processen, och där behöver vi involvera forskare tidigt. Ofta kommer kommuner till oss och säger: "Vi införde den här digitala lösningen för tre år sedan, och nu vill vi veta om den ger nytta." Men då är det för sent. Kan man identifiera nytta och risker redan under implementeringstiden finns möjligheter att revidera.

Vi befinner oss precis i början av AI-utvecklingen, den som ibland omtalas som en ny industriell revolution. Så hur kommer den att påverka socialtjänsten framöver? Susanne Tafvelins forskargrupp studerar just nu införandet av sådant som läkemedelsrobotar, och hon tror att helt AI-baserade schemaläggare står för dörren. Men också inom myndighetsutövningen förväntar hon sig förändringar.

– Även om vi just nu ser automatisering främst inom försörjningsstödet tror jag att robotar och AI snart kommer att inhämta information till förslag på beslut även inom andra områden.

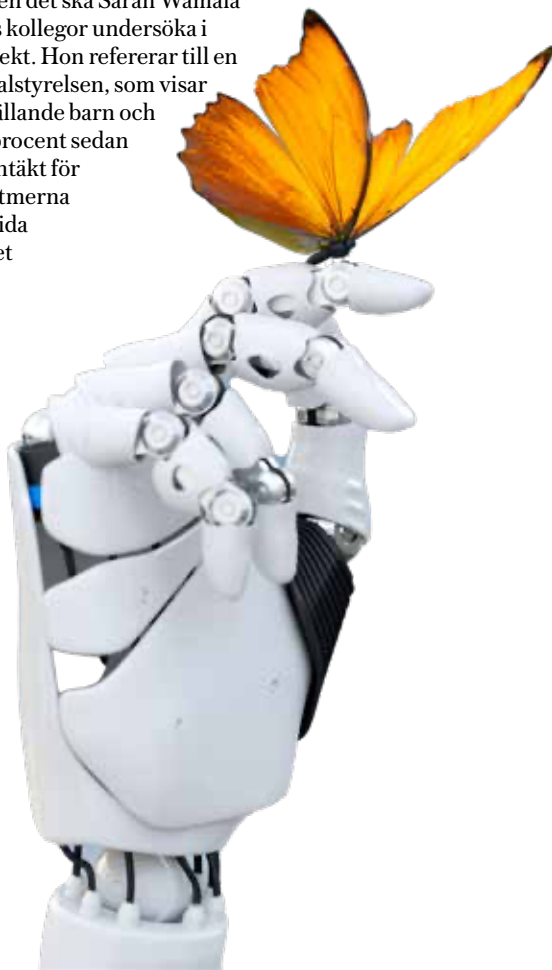
Det finns dock samtidigt några påtagliga hinder för den här utvecklingen. Ett sådant är av teknisk art: Den volym av information som skulle krävas för att kunna bygga upp mer avancerade och träffsäkra AI-baserade beslutsstöd saknas, berättar Lupita Svensson.

– Vi har i Sverige i dag inte möjlighet att generera så mycket data som en AI skulle behöva träna på. Det har med det kommunala självstyret att göra, där varje kommun är ansvarig för sin socialtjänst och därmed bara har sin egen data att utgå från.

Det förs diskussioner om att försöka överbrygga gränserna i den här frågan, men det är komplicerat, menar Lupita Svensson. För det första är det inte säkert att alla kommuner ens äger datan. Den finns ofta samlad i ett verksamhetssystem, och avtalen med de techbolag som erbjuder systemen ser olika ut runtom i landet.

– Ett annat problem är av etisk natur. Den information som skulle behöva delas rymmer känsliga, ofta sekretessbelagda uppgifter.

Lupita Svensson kallar sig teknikoptimist, och ser stora möjligheter med maskininlärning. Samtidigt vill hon peka på en djupare problematik med algoritmikfokus inom det sociala arbetet:

att vi lätt betraktar den data som produceras som neutral. I själva verket är den i hög grad mänskligt färgad – först av den klient som för in uppgifterna i e-tjänsten, och sedan av den handläggare som hanterar – flyttar, bekräftar och ändrar – dem.

– Om vi kommer fram till att vi ska ha datadelning med stora databaser, måste vi fortfarande ta hänsyn till att den här datan inte är objektiv. Vi får inte vara så naiva att vi tror att den är sanningen, säger hon.

ATT DATA ÄR SUBJEKTIV, eller "oren", på tekniskpråk, kanske kan låta som något negativt, men frågan är om det går att göra den "ren" och objektiv inom ramen för socialtjänsten – och om vi ens vill göra det. Det sociala arbetet som vi har utformat det i Sverige är individbaserat, poängterar Lupita Svensson. Själva det mellanmänskliga, högst subjektiva, mötet är centralt.

” Vi får inte vara så naiva att vi tror att datan är sanningen. ”

Vill vi bevara den modellen? Eller borde vi bygga upp något nytt? Oavsett vilket hoppas Lupita Svensson att utvecklingen tvingar fram en bredare diskussion, så att vi inte oreflekterat anpassar samhället efter tekniken.

– Om jag ska skicka med något budskap är det att vi måste ha en tydlig målbild med vad vi vill med våra olika samhällsinstitutioner. Tekniken ska vara ett medel för att nå det målet, och inte tvärtom, så att man inte helt plötsligt har justerat målet efter tekniken. ◀

ANNONS

Bildskapande i kartläggning, terapi, rehabilitering och handledning, 15 hp

Fristående kurs på halvfart med start vt 2021.

Ansök mellan 15 september och 15 oktober.

Kontaktperson: birgitta.englund@umu.se

Läs mer på www.umu.se/utbildning

UMEÅ UNIVERSITET

PSYKOTERAPEUT- ETT HOTAT YRKE?

I vissa regioner är de många, i andra lyser de med sin frånvaro. Vissa menar att yrket rent av riskerar att försvinna, andra ser psykoterapeuterna som lösningen på växande vårdköer. Hur självklar är egentligen psykoterapeutens roll inom psykiatrin?

TEXT FREDRIK RUBIN ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

TEMAINNEHÅLL

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

HOTAD PSYKOTERAPI?

Tillgången till psykoterapi varierar mellan regioner. Hur ska psykoterapeuternas roll stärkas? **16**

ETT UNIVERSITET

– TVÅ UTBILDNINGAR

På Stockholms universitet finns psykoterapiutbildningen på två institutioner. **22**

PSYKOTERAPI I SIFFROR

Allt färre psykoterapeuter. **24**

SÅ KAPADES KÖN TILL BUP

Oväntad effekt då BUP Väst rekryterade fler psykoterapeuter, i brist på psykologer. **26**

PANELEN

Hur ser du på psykoterapins ställning inom psykiatrin? **28**

Psykoterapeutens roll inom svensk psykiatri är hotad, det menar Anders Klingström ordförande i Akademikerförbundet SSR:s förening för legitimerade psykoterapeuter. Faktum är att hela yrkesrollen motverkas så kraftfullt att den helt

och hållet riskerar att försvinna, enligt honom.

– Regionerna skapar inte psykoterapeut-tjänster, utbildningsplatserna på psykoterapeut-programmen minskar, dessutom är kåren ålderstigen och många går snart i pension. Jag menar att det finns en risk att yrket psykoterapeut snart försvinner från psykiatrin, den enda grupp som är specialister på psykoterapi. En behandlingsform som vi vet att det finns stort stöd för, säger Anders Klingström.

Varför är psykoterapeutens roll inte mer framträdande inom psykiatrin?

– Dels har det att göra med att beslutsfattare och politiker inte kan de här frågorna, de vet inte skillnaden mellan en psykolog och en psykoterapeut. Det andra har att göra med Socialstyrelsens riktlinjearbete där man dragit åt det biologiska hållet, alltså medicinering med droger och utredning av diagnoser. Så ser det ut i många regioner, inte minst i Stockholm.

Anders Klingström menar att läkemedelsindustrin bär en del av skulden i det han menar är en utarmning av psykoterapeut-yrket. Genom att spendera enorma summor på lobbyarbete gentemot branschen ökar läkemedlens betydelse inom psykiatrin, hävdar han.

– I dag vet vi att patienter går hur länge som helst på antidepressiva, vilket beror på att vården inte har något annat att erbjuda. Läkarna bara fortsätter och fortsätter, trots att det inte är tanken med en sådan läkemedelsbehandling. Den ska kombineras med psykoterapi.

EN SOCIONOM som är legitimerad psykoterapeut anställs oftast som hälso- och sjukvårdskurator och de som väljer att fortbilda sig och legitimeras tvingas behålla sin titel och får sällan någon

” I dag vet vi att patienter går hur länge som helst på antidepressiva, vilket beror på att vården inte har något annat att erbjuda. ”

Anders Klingström
FOTO: PRIVAT

automatisk löneökning, slår Anders fast.

– Det finns de regioner som säger sig erbjuda psykoterapi, men patienten beviljas bara 5–6 samtal på 20 minuter. Det är inte psykoterapi. Det har ingenting med psykoterapi att göra. Man värnar inte patienten och riskerar att förvärra patientens problematik. Regionerna rör sig i någon ekonomisk gråzon där det handlar om att spara pengar.

Är det inte kostnadseffektivt då?

– Nej, ohälsotalen ökar dramatiskt, ingen blir bättre vilket innebär en enorm kostnad för samhället. Folk fastnar dessutom i drogbehandling. Vi måste ju göra på något annat sätt om det inte fungerar, men här gör man samma sak om och om igen, med samma dåliga resultat.

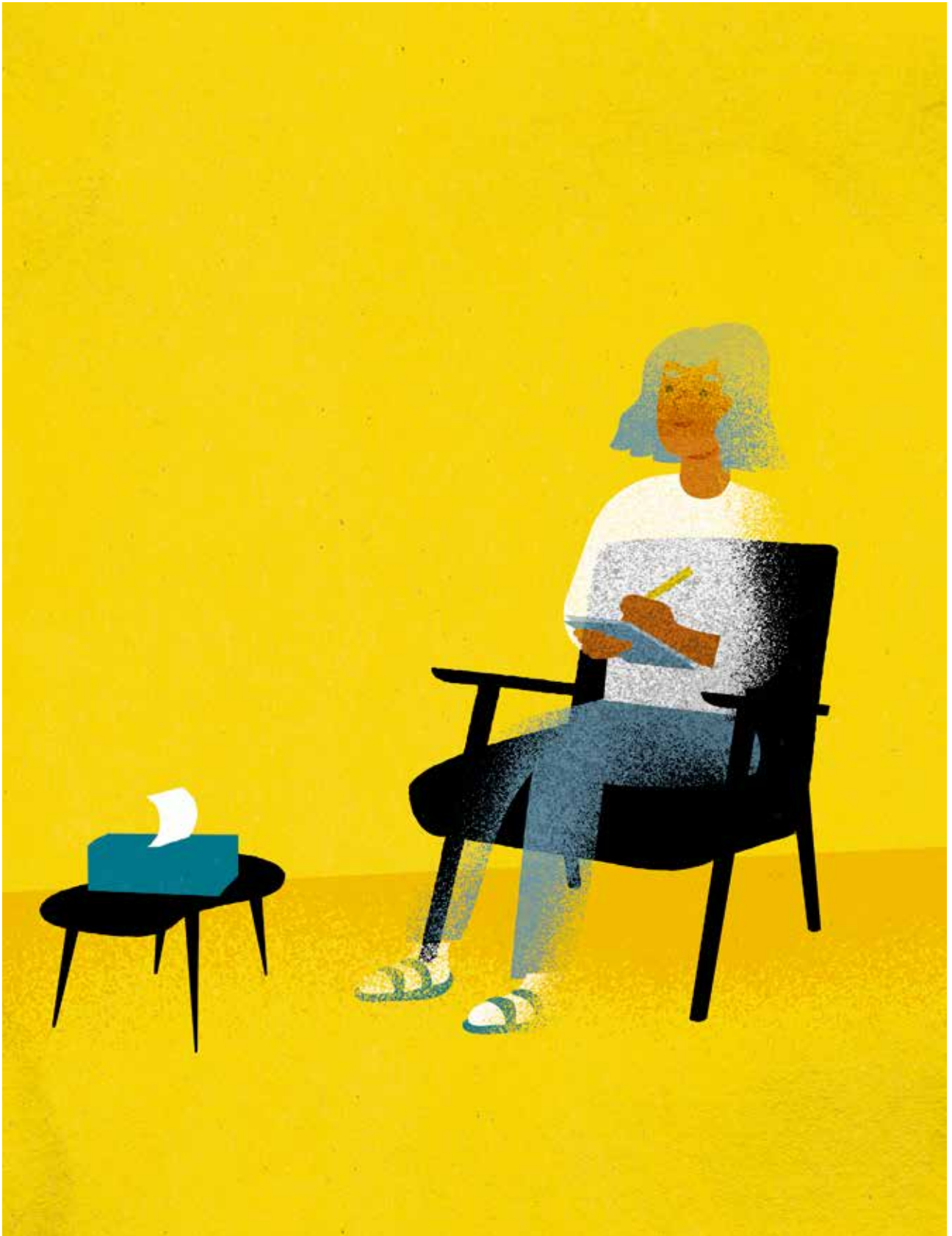
Per Johnsson, docent i klinisk psykologi och lärare vid psykoterapeututbildningen i Lund, menar att det inte är något nytt påfund att psykoterapeuter inom psykiatrin ofta anställs i sin grundprofession.

– På några ställen har man anställts som psykoterapeut, men de har nog oftast varit privata aktörer. Men i regionerna har man varit väldigt försiktig med att anställa psykoterapeuter, här i region Skåne har man varit väldigt njuuga.

Varför är det så?

– Det beror på att man högre upp i organisationerna vill kunna använda de anställda som man själv vill. Man läser upp sig mycket mer om man säger att man anställs som psykoterapeut. Ber man den personen att göra en annan arbetsupp-gift så kan det bli mer krångel, man vill ha en flexibilitet i verksamheten.

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

► När tidningen Socionomen tittar på hur vanligt det egentligen är med anställda psykoterapeuter inom psykiatrin, visar det sig att det ser olika ut runt om i landet, vilket Per Johnson tror har en enkel förklaring:

– En del regioner tar möjligen till anställningsformen för att locka anställda eller behålla de som finns, en morot som kan användas inte minst i de mindre regionerna.

Gör bristen på tjänster att färre legitimerar sig?

– Nej, jag tror inte att det hindrar människor från att utbilda sig till psykoterapeut. En del inom vårdande yrken har en vilja att vidareutbilda sig oavsett, man ser också en möjlighet att kunna använda det för att byta verksamhet och bli mer "attraktiv" på arbetsmarknaden, även om jag ogillar det ordet, säger Per Johnson och fortsätter:

– När man får möjlighet att vidareutbildas under sin tjänstgöring känner man också att arbetsgivaren satsar på en, samtidigt som sociomoner får en legitimation som de inte har om de inte uppfyller kraven för hälso- och sjukvårdskurator. Här i Skåne är dessutom fördelen att man ökar möjligheten att arbeta i Köpenhamn när man har en psykoterapeut-legitimation.

Så hur ser det egentligen ut då? Hur många psykoterapeuter är anställda inom psykiatrin och hur många av dessa arbetar med just psykoterapi? Frågorna ska visa sig vara svåra att få ett entydigt svar på. Men det korta svaret är att det tycks finnas en hel del psykoterapeuter inom psykiatrin. En del arbetar bara delvis med psykoterapi, andra är anställda i sin grundprofession men arbetar med psykoterapi utan att regionernas statistik fångar upp det.

Inom exempelvis VO Psykiatri i Region Uppsala erbjuds inga nya tjänster med beteckningen

Per Johnson
FOTO: SEBASTIAN ROZENBERG

Jenny Jansson
FOTO: PRIVAT

psykoterapeut, även om det finns någon enstaka som redan är anställd. Inom BUP i Stockholm finns inte någon med tjänstetiteln psykoterapeut och man har inte heller några renodlade psykoterapeutroller, men flera anställda är likvärd legitimerade psykoterapeuter. Samma sak gäller för PRIMA Barn och vuxenpsykiatri, en privat aktör som ansvarar för omkring 20 procent av barnpsykiatrin i Stockholm. I region Skånes psykiatri har ett fåtal medarbetare med olika grundprofessioner anställts som psykoterapeuter, några ges samtidigt möjlighet att vidareutbildas och flera har utöver sin grundprofession även en psykoterapeut-legitimation.

I Västra Götalandsregionen däremot är det inte en helt ovanlig tjänstetitel. 57 psykoterapeuter är anställda inom psykiatrin och primärvården, att jämföra med 791 psykologer och 640 kuratorer. Hur många av psykologerna och kuratorerna som också är legitimerade psykoterapeuter finns det däremot ingen statistik på. I Region Dalarna rör det sig om totalt åtta psykoterapeuter anställda inom psykiatrin.

I VILKEN OMFATTNING psykoterapeuterna arbetar med psykoterapi är svårt att veta. Inom region Örebro läns psykiatri, där 25–30 personer med olika grundprofession anställts som psykoterapeuter, är det behovet som avgör. Regionen vill också att fler legitimerar sig.

– Varje år kan upp till tre anställda inom psykiatrin påbörja psykoterapeututbildningen, så vi har ytterligare ett antal som är under utbildning, säger Jenny Jansson verksamhetsutvecklare inom specialistpsykiatrin i Region Örebro län.

Får man ett automatiskt lönepåslag vid examen?

– Nej, när det gäller lönen så kan jag inte hitta något beslut om ett fast påslag, det verkar snarare var en del av den årliga löneöversynen för den enskilde medarbetaren.

Men att Region Örebro län bara har 25–30 psykoterapeuter är en sanning med modifikation. Faktum är att regionen dessutom kopplat en lång rad privata psykoterapeuter till psykiatrin i ett särskilt vårdval som går under namnet "LOV-psykoterapi". Mellan 400–500 patienter är aktiva inom vårdvalet samtidigt, där även regionanställda som är legitimerade psykoterapeuter kan ansluta sig, förutsatt att de jobbar med evidensbaserad psykoterapi och arbetat kliniskt på minst halvtid under de senaste fem åren. Patienterna beviljas först 20 tillfällen, vilket kan förlängas upp till 40 timmar.

” En del regioner tar möjligen till anställningsformen för att locka anställda eller behålla de som finns. ”

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

– LOV-psykoterapi servar allmän-psykiatrin, patienter blir aktuella genom internremiss. Det är ett sätt att kunna komplettera psykiatrens utbud av psykoterapi och psykologisk behandling. De patienter som uppfyller vissa kriterier och för vilka insatsen skulle passa, kan välja utförare själv utanför mottagningen, säger Jenny och fortsätter:

– Det handlar inte om suicidala patienter eller patienter med större svårigheter som kräver

omfattande samordning, utan om patienter som exempelvis kan boka tider själva och bedöms klara de utmaningar som en terapeutisk behandling innebär och som inte är alltför sköra.

ÄVEN OM DET inte är självklart att anställda får ett automatiskt lönepåslag när de vidareutbildat sig till psykoterapeuter, så finns det undantag. Region Östergötland är ett sådant exempel. Där arbetar ett 50-tal psykoterapeuter inom psykiatris alla delar. Minst 32 av dessa är kuratorer i grunden.

– När man gått färdigt psykoterapeutprogrammet får man automatiskt ett lönepåslag på 4 000 kronor. Tidigare var påslaget 2 500 kronor men det har ökat, säger Ingela Björklund chef vid BUP på Vrinnevisjukhuset i Norrköping.

– Då brukar vi också passa på att erbjuda en anställning som psykoterapeut, vilket socionomer som arbetar som hälso- och sjukvårdskuratorer ofta vill. Psykologerna som utbildar sig till legitimerade psykoterapeuter väljer ibland att behålla yrkestiteln psykolog eller specialistpsykolog.

Ni höjer lönen och skriver om titeln, varför?

– Det är viktigt för oss att ha psykoterapeuter i verksamheten. Regionen har som målvärde för barn och ungdomspsykiatrin att 25 procent av psykologer och kurator ska ha psykoterapiutbildning. Vi har svåra patienter i specialistvården och de behöver möta erfarna och välutbildade medarbetare. Och att ha medarbetare som vill stanna hos oss och utvecklas är också en förutsättning för att nya medarbetare ska känna sig trygga och vilja jobba hos oss. ◀

EXPERTEN

Ett universitet, två utbildningar – vad är skillnaden?

På Stockholms universitet finns två psykoterapiutbildningar, en på Institutionen för socialt arbete och en på Psykologiska institutionen. Varför då? Och är det egentligen någon skillnad på dem?

TEXT JENNIE AQUILONIUS

2006 STARTADE psykoterapeutprogrammet vid Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Det har två metodinriktningar, psykodynamisk och kognitiv beteendeterapi. 2015 tillkom en specialutbildning i klinisk psykologi för psykologer som en integrerad del i programmet.

– Vi är en psykologisk institution och har ett särskilt ansvar för vidareutbildning av psykologer, det är ett prioriterat område, säger Jan Bergström, studiechef vid Psykologiska institutionen.

2010 startade Institutionen för socialt arbete en grundläggande utbildning i psykoterapi, riktad mot socionomer. Nio år senare kom det heltäckande psykoterapeutprogrammet i socialt arbete igång. Det utgår från socialarbetarens yrkeserfarenhet och möten med människor, förklarar Ulrik Hansson Molin, universitetsadjunkt vid institutionen.

– Grunden är att tänka runt personen i sitt sammanhang och koppla människan till samhällsliga strukturer, omgivningsfaktorer, nätverk och familj. Socionomer har en speciell kompetens i att förstå de sambanden, säger han.

ULRIK HANSSON MOLIN berättar att en del socialarbetare väntade in att programmet skulle starta, eftersom de kände sig mer hemma i traditionen av socialt arbete. I undervisningen bidrar studenterna

Jan Bergström
FOTO: HENRIK DUNÉR

också med sina egna yrkeserfarenheter.

– Där skiljer det sig i vad socionomer och psykologer gör. Psykologer har till exempel utbildning i mer personliga psykologiska processer och gör mycket utredningar inom bland annat psykiatri, medan so-

cionomer jobbar mer i rådgivande och stödjande verksamheter, som ungdomsmottagningar och familjerådgivning, säger han.

Programmet har ett integrativt synsätt, enligt Jenny Svebeck, universitetsadjunkt vid Institutionen för socialt arbete. Det innebär att grunden är psykodynamisk, men andra traditioner integreras också i utbildningen, framför allt relationell psykoterapi, som inte utgår från en specifik psykodynamisk metod utan processen styrs av samspelet mellan klient och terapeut. Däremot skiljer sig inte själva psykoterapikompetensen när studenterna examineras från de olika institutionerna.

– Då är de psykoterapeuter och ska kunna göra samma jobb, säger hon.

Jan Bergström vid Psykologiska institutionen är inne på samma linje. Den stora skillnaden mellan institutionernas program är de olika

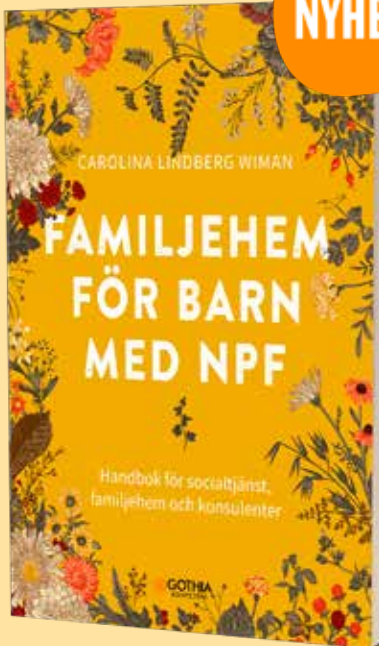
grundprofessionerna, där studenterna har med sig olika kompetenser och yrkeserfarenheter in i utbildningen.

– Det är naturligt, det vore konstigt om de var precis lika. Inom psykiatri och andra vårdgrenar behövs det också en bredd av kompetenser som täcker in olika aspekter, säger han.

Majoriteten av studenterna på Psykologiska institutionens program är psykologer, men där går också socionomer. På professionskursen lär olika grundprofessioner av varandra, medan studenterna på handledningskursen delas upp i grupper med liknande erfarenheter och arbetsplatser för ökad fördjupning.

– Men den psykoterapeutiska metoden är densamma. Om du har två socionomer där en går vår psykodynamiska inriktning och en går hos Institutionen för socialt arbete, då skulle jag tro att deras kompetens liknar varandra, säger Jan Bergström. ◀

ALLA VINNER PÅ ÖKAD KUNSKAP.

Att vara familjehem till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, npf, innebär utmaningar. Alla som finns runt barnet vinner på att ha kunskap om vad npf innebär, både i generella termer och givetvis för det specifika barnet.

Läs mer i nya boken *Familjehem för barn med npf – handbok för socialtjänst, familjehem och konsulenter* av socionom Carolina Lindberg Wiman. Läs mer här.

LÄS MER & BESTÄLL PÅ GOTHIAKOMPETENS.SE

www.emdr-academy.se

BLI CERTIFIERAD EMDR PRACTITIONER

En unik utbildning för dig som önskar mer evidens och snabba resultat!

Institutionen för psykologi

Start VT 2024

Psykoterapeutprogrammet

Inriktning kognitiv beteendeterapi, 90 HP

Socionomer är idag den största yrkesgruppen på utbildningen.
För ytterligare info: www.psyk.uu.se

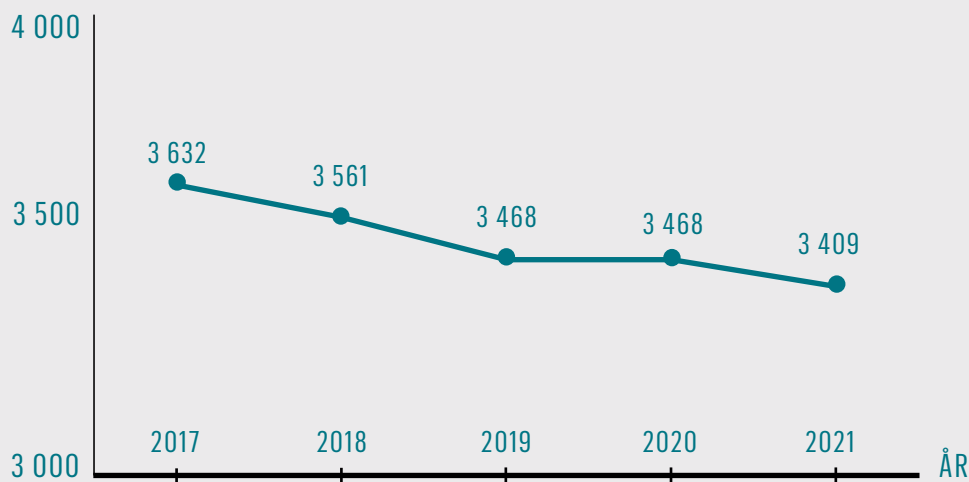
Ansök
15 sep –
16 okt

EN KRYMPANDE YRKESKÅR

Trots att behoven av psykoterapi bedöms öka så blir antalet yrkesverksamma psykoterapeuter allt färre. Statistik från Socialstyrelsen visar att den nedåtgående trenden håller i sig.

ANTAL LEG. PSYKOTERAPEUTER UNDER 65 ÅR:

KÖNSFÖRDELNING:

78 %

KVINNOR

22 %

MÄN

43 %

av alla legitimerade
psykoterapeuter 2021
var under 65 år.

Så såg könsfördelningen ut bland legitimerade psykoterapeuter under 65 år ut år 2021.

Följ oss på

LINKEDIN!

Då missar du inga intressanta artiklar och kan hänga med i diskussionen om aktuella ämnen inom socialt arbete.

ANNONS

**Chefs
tidningen**
LEDARSKAP OCH HR FÖR AKADEMIKER

Följ vårt nyhetsbrev för ny inspiration och kunskap varje vecka.
Registrera dig här: chefstidningen.se/nyhetsbrev

90 SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Swisha till

123 129 50 21

Människor i **Ukraina** flyr för sina liv. De behöver akut nödhjälp. Swisha idag!

Sverige för

UNHCR
FN:s flyktingorgan

”Psykioterapeuter ska ägna sig åt behandling”

2018 började NU-sjukvården i Västragötalandsregionen anställa fler psykoterapeuter inom psykiatrin när det inte gick att få tag i psykologer. Då minskade vårdköerna.

TEXT JENNIE AQUILONIUS FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST

Från början ville de egentligen anställa psykologer, men de var väldigt svåra att få tag på. För att ändå kunna bedriva komplext behandlingsarbete började NU-sjukvården, en del av Västra Götalandsregionen som består av Norra Älvsborgs länsjukhus och Uddevalla sjukhus, år 2018 att anställa psykoterapeuter i psykiatrin. Då minskade behandlingskön.

– Den största effekten hos oss på enheten BUP Väst var att vi kortade behandlingstiderna för trauma och depression, säger Emma Utter Eckerdal, enhetschef och psykoterapeut på BUP Väst.

Det goda utfallet har gjort att NU-sjukvården har fortsatt anställa psykoterapeuter. Till skillnad från psykologer får dessa visserligen inte göra psykologiska utredningar, men har ofta mer kunskap om psykoterapeutiskt arbete då de gör mycket kliniskt arbete under handledning både före och under sin grund- och vidareutbildning. Därför har de stor erfarenhet av patientarbete, vilket krävs för att bli en god kliniker.

– De psykoterapeuter som vi har anställt är inte rädda att ta sig an den typ av patienter som vi har, säger hon.

PÅ EMMA UTTER ECKERDALS enhet jobbar i dag tre psykoterapeuter, tio psykologer och sju

Vid nybesök kan kuratorerna ta emot dem med enklare problembild, och psykoterapeuterna dem med mer komplex problematik.

kuratorer, varav en håller på att utbilda sig till psykoterapeut. När en ny patient kommer till BUP Väst får hen först komma på ett nybesök, oftast hos en kurator eller psykolog. Behandlaren gör en kartläggning av patientens bekymmer och skapar en vårdplan som anger vilken typ av behandling personen ska få.

– Vi brukar inte lägga psykoterapeuternas tid på nybesök utan prioriterar att de får ägna sig åt behandling.

Beroende på vilken behandling patienten

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

Emma Utter Eckerdal
är enhetschef och
psykoterapeut på
BUP Väst.

erbjuds får hen möta en kurator, psykolog, specialistpsykolog eller psykoterapeut. Mindre tunga ärenden med till exempel en enskild problembild går till en kurator eller mindre erfaren psykolog, medan psykoterapeuterna får tuffare ärenden som komplex traumaproblematik och svårslösliga depressioner. Eftersom det är stor efterfrågan på neuropsykiatriska utredningar, och det är något som bara psykologer får göra, går mycket psykologtid åt till det. Då behövs psykoterapeuterna för att bedriva behandlingsarbetet.

Patienten får vanligtvis först psykoedukation och därefter en standardbehandling, ofta KBT. Emma Utter Eckerdal och de andra psykoterapeuterna kommer många gånger in först på steg tre, om de två första interventionerna inte varit tillräckliga. Det gör att hon inte är lika metodinriktad som behandlarna på de tidigare stegen.

– Jag måste jobba bredare och mer integrativt, kunna byta metod och kanske använda flera metoder samtidigt.

EMMA UTTER ECKERDAL är socionom i grunden och längtade redan på socionomutbildningen

” Som chef skulle det kännas konstigt att rekrytera någon med en specialistutbildning, och sen anställa dem utifrån deras grundutbildning. ”

efter att jobba med inre förändring hos människor. Hon läste så småningom en grundläggande psykoterapiutbildning med psykodynamisk inriktning och fick jobb som kurator på BUP. Hon trivdes bra, men i sjukhusvärldens tvärprofessionella team blev kuratorsrollen oklar och bestod till stor del av administrativt arbete och stödsamtal.

– Det var svårt att komma in som kurator när

HUR MÅR PSYKOTERAPIN?

det var en läkare och en psykolog som skulle tycka något, jag kände ofta att ”vad är det jag som kurator ska tycka om därtöver?”.

Som socionom fick hon ofta bidra med det som läkaren eller psykologen saknade, vanligtvis det juridiska perspektivet, vilka rättigheter patienten hade.

– Jag hade den samhälleliga bilden, den är viktig och jag är stolt över att ha den, men som kurator blev det svårt att slå sig in och även bedriva behandlingsarbete.

Emma Utter Eckerdal insåg att det behövdes mer för att ta platsen som behandlare och ville även bredda sina psykologiska kunskaper. Hon vidareutbildade sig till legitimerad psykoterapeut.

– En kurator är en generalist, som psykoterapeut blev jag specialist på psykoterapeutiskt arbete. Det är det inte många i psykiatri som är.

NU-SJUKVÅRDEN NYANSTÄLLER i dag personer med yrkestiteln psykoterapeut. Som enhetschef på BUP Väst är det självklart för Emma Utter Eckerdal att dessa anställs som just psykoterapeuter och inte som sin grundprofession. Det är ett erkännande av deras kompetens, menar hon. En kurator eller en psykolog som utbildar sig till psykoterapeut får också ett antal tusenlappar i lönepåslag när de fått sin legitimation, och titeln skrivs om till psykoterapeut.

– Jag tänker att man vill bli kallad för det man är. Det skulle vara jättekonstigt för mig att bli kallad för en yrkestitel när jag är något annat, och som chef skulle det kännas lika konstigt att rekrytera personer som har en specialistutbildning och sedan bara anställa dem utifrån deras grundutbildning.

Men vad personerna själva vill bli anställda som skiljer sig också åt. Psykologer som blir psykoterapeuter, berättar hon, vill ofta fortsätta kalla sig psykologer, eftersom det är en mer välkänd titel och säger patienterna mer om vad personen gör. Anställda med socionombakgrund är däremot mer benägna att kalla sig psykoterapeut.

– Det handlar om att försäkra sig om att de får göra det de har blivit lovade, det vill säga bedriva behandlingsarbete.

ENLIGT EMMA Utter Eckerdal är det viktigt att anställda inom psykiatri har olika ingångar. Psykoterapeuter med socionombakgrund bidrar med ett samhälls- och grupperspektiv, förståelsen att barnet eller ungdomen lever i

I dag har Emma Utter Eckerdal svårt att se hur verksamheten skulle fungera utan psykoterapeuter.

ett sammanhang. De är mer benägna att tänka kring hur maktstrukturer och socioekonomiska förhållanden kan påverka patienten och ta med det i beräkningen under behandlingen. Det är en viktig pusselbit som kompletterar läkarnas medicinska bit och psykologernas kognitiva perceptionsbit.

– Det är ett bekymmer i psykiatri att vi är så snabba att sätta en diagnos på barnet och se det som att barnet har ett problem som det behöver hjälp att bli av med. Medan jag som socionom är mer van att tänka ”vad finns det för faktorer i omgivningen som gör att patienten uppvisar de här symtomen?”.

I dag har Emma Utter Eckerdal svårt att se verksamheten utan psykoterapeuter. Då skulle köerna bli ännu längre och särskilt de mest sköra patienterna drabbas, menar hon.

– Det finns ett stort behov av behandling hos barn och unga. Utan psykoterapeuterna skulle lidandet bli större och folk skulle få vänta längre på hjälp. ◀

Hur ser du på psykoterapins ställning inom psykiatrin?

TEXT JENNIE AQUILONIUS

YLVA GINSBERG,
medicinskt sakkunnig
vid Socialstyrelsen och
docent i psykiatri

TECKI HILL, ordförande
för Psykoterapicentrum, en
ideell intresseorganisation
för psykoterapeuter med
psykodynamisk inriktning

Psykoterapi är viktigt inom psykiatrin. Ofta jobbar man i team och kombinerar olika former av behandling. Det behövs kompetenta legitimerade psykoterapeuter som kan ta mer knepiga ärenden än standardbehandlingen och som handleder personer med grundläggande psykoterapiutbildning. Våra nationella riktlinjer rekommenderar psykologisk behandling, KBT eller interpersonell

terapi, för lindrig och medelsvår depression och ångest. Det prioriteras högre än läkemedel. Riktlinjerna anger inte om psykoterapeuten bör vara legitimerad eller om grundläggande psykoterapiutbildning räcker.

– Socialstyrelsens rapport

”Bedömning av tillgång och efterfrågan på legitimerad personal inom hälso- och sjukvården 2021” visar att mer än hälften av landets legitimerade och sysselsatta psykoterapeuter är 60 år eller äldre. År 2022 rapporterade tio regioner brist på psykoterapeuter. En del regioner menar att de inte har förutsättningar att följa våra nationella riktlinjer eftersom det är brist på personal. Det är också ett bekymmer att

det är brist på psykologer och andra med grundläggande psykoterapiutbildning.

– Samtidigt finns ett ökat behov av personer som kan bedriva psykoterapi, eftersom den psykiska ohälsan ökar. Det är klart att det inte är bra när vården blir ojämlig, att man kan få tillgång till psykoterapi i vissa delar av landet och inte i andra. Internetpsykiatri är ett sätt att ge fler patienter tillgång till behandling, men det passar inte alla.

” En del regioner menar att de inte har förutsättningar att följa våra nationella riktlinjer eftersom de har birst på personal. ”

Det ser olika ut i olika regioner och för olika psykoterapeutiska metoder. I Skåne kan man till exempel få både kognitiv beteendeterapi och psykodynamisk psykoterapi genom vårdvalet. Generellt i landet är det dock i första hand KBT som erbjuds och möjligheten att få PDT har nästan försvunnit helt – trots stark evidens och att erfarenheter från andra länder visar att människor med olika problematik behöver olika psykoterapeutiska metoder.

Samtidigt går regionerna på lokal nivå mot att erbjuda mindre psykoterapi och öka medicineringen. Man tenderar att korta samtalstiden och minska frekvensen, vilket handlar om kortsiktiga besparingar.

– Jag tänker att utvecklingen även handlar om synen på psykiskt lidande. I dag dominerar en medicinsk förklaringsmodell, där man så snabbt som möjligt ska ge en diagnos, gärna specifikt kopplad till en medicin och eventuellt en specialbehandling som är skraddarsydd för just denna diagnos. Jag menar att psykiskt lidande ofta är mer komplext än så, att förstå och hjälpa en människa med psykiska problem tar tid. Det finns en risk att arbetet endast handlar om symtomlindring, att orsaker till lidandet förblir okända och obearbetade och att problemet därmed kvarstår.

– Om du däremot går i psykoterapi med hög kvalitet får du kunskap att hantera dina problem och blir bättre rustad för framtida kriser. Jag skulle önska att vi kunde lyfta fram den humanistiska förståelsemodellen mer, där man ser hela människan och den sociala, psykologiska, somatiska, historiska och situationella kontexten.

MARTIN RÖDHÖLM,
specialistläkare i psykiatri
och fram tills nyligen pro-
jektledare inom psykisk
hälsa på Sveriges Kommu-
ner och Regioner, SKR

Psykioterapins ställning inom både psykiatri och primärvården är stark och mycket talar för att den blir allt starkare. Socialstyrelsen är till exempel tydlig i sina nationella riktlinjer att psykoterapi är förstahandsvalet vid medelsvåra depressioner och ångestsyndrom.

– Hur många patienter som får psykoterapi är svår fångad data, men vi har en del. Mellan 2009 och 2019 ökade till exempel andelen personer som fick behandling med KBT eller interpersonell terapi, IPT, från 4,4 till 8,4 personer per 1 000 invånare. Vi har också gjort en genomgång av psykoterapier i primärvården och via internet, som visar att andelen personer med lätt till medelsvår depression som får psykologisk behandling, framför allt KBT, ökade mellan 2019 och 2020. Samtidigt rapporterar våra medlemmar att fler patienter behöver psykoterapi, men att det är brist på psykoterapeuter.

– De psykoterapeutiska metoderna har också utvecklats dramatiskt de senaste femton åren, vilket innebär att tillgängligheten ökar för patienterna. I dag har vi till exempel både dialektisk beteendeterapi och mentaliseringsbaserad terapi vid självskadebeteende.

– Jag hör ibland att antalet psykoterapeuter har blivit färre inom psykiatri. SKR:s kartläggning "Psykiatri i siffror" innehåller data över antalet socionomer och psykologer inom psykiatri, men inte antalet psykoterapeuter. Hur många av psykologerna och socionomerna som jobbar med psykoterapi och hur stor del av sin arbetstid de lägger på det är en svår kartläggning att genomföra.

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

 Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Skyddat boende där alla kan känna sig trygga

Till våra skyddade boenden
får även husdjur följa med.

Ingen kvinna ska behöva välja
mellan trygghet och sin bästa vän.

 UPPSALA
**KVINNO
JOUR**

NYA PERSPEKTIV

Under fyra veckor har fem socialarbetare från fem olika länder besökt Sverige för att få en insyn i det sociala arbetet.

Vilka intryck har de fått, vad upplevs som bra respektive dåligt, och vad kan vi lära från varandra?

TEXT TOMMY JOHANSSON FOTO YLVA SUNDGREN

D

Det är en varm och solig dag i Äppelvikshamnen, Bromma. På en veranda längs vattnet med utsikt över Stora Essingen sitter ett sällskap och dricker kaffe. Gruppen är tillrest från hela världen. Det är Margit Randau från Estland, Milagros Cisneros från Argentina, Adriana Mitran från Rumänien, Marta Tornero Castellanos från Spanien och Katja Hartl från Österrike – alla verksamma som socialarbetare.

Runt bordet sitter också Helena Reinius och Kristina Weinsjö, guide respektive ordförande för CIF Sverige, den organisation som fört samman gruppen. CIF är ett internationellt utbytesprogram med syfte att låta socialarbetare från olika länder lära sig av varandra, och nu är det Sverige som är värd.

Katja Hartl,
Österrike

Det är ett digert schema som dukats upp för gruppen. Under de veckor som utbytesprogrammet pågår har man planerat in besök på en rad olika platser – SKR, Mikamottagningen, Maskrosbarn och Akademikerförbundet SSR för att nämna några exempel.

Vad har gruppen lärt sig? Socionomen tog plats runt bordet för att få nya perspektiv på det sociala arbetet i Sverige.

Vad har hittills gjort störst intryck på er under ert besök?

Katja: Jag har imponerats över att det är så många socialarbetare i Sverige som fortsätter att arbeta så länge, ibland ända upp i 70-årsåldern. Socialt arbete tycks vara ett yrkesområde i Sverige där man gärna stannar kvar.

Marta: För mig har det förebyggande arbetet i Sverige gjort intryck. Det är något som vi behöver bli bättre på i Spanien. Vi tenderar att ingripa först när ett litet problem har blivit ett stort problem. En annan sak som överraskade mig var när vi besökte ett skyddat boende för våldsutsatta kvinnor. Huset var nästan tomt. I Spanien är de fullsatta.

Margit Randau,
Estland

Marta Tornero Castellanos,
Spanien

Milagros: Jag tyckte det var intressant hur man jobbade våldsförebyggande med våldsutövare. Det är inget som vi gör i Argentina. För mig var det ett nytt arbetssätt som kändes spännande. Sedan är det klart att det också väcker frågor om det faktiskt fungerar och vad det får för effekter på sikt.

Vilka styrkor upplever ni som framträdande i det sociala arbetet i Sverige?

Margit: Resurser. Det finns både pengar och betydligt fler socialarbetare inom socialtjänsten. Jag tycker mig också se att arbetet är mer teambaserat här. Det känns som en stor del av arbetet görs tillsammans med någon, snarare än att man arbetar ensam. Den typen av bemanning har vi inte i Estland.

Adriana: Så är det i Rumänien också. Det har delvis med pengar att göra, man har inte råd att anställa. Men så har vi inte heller tillräckligt många socialarbetare.

Margit: En annan styrka med Sverige är ju också det förebyggande arbetet, vilket såklart är kopplat till resursfrågan.

Adriana: Jag upplever också att man är mer

transparent här. Man är öppen med hur man arbetar, om det är evidensbaserat eller inte. Enligt vad jag har erfarit är man också bra på att arbeta uppföljande i Sverige.

Och om man ser till det omvända, vad har ni noterat för svagheter?

Milagros: Kanske kan man bli bättre i Sverige på att jobba interdisciplinärt. Att till exempel låta socialarbetare och psykologer arbeta mer tillsammans. Det tror jag är särskilt viktigt inom mitt eget fält, våld i nära relationer.

Katja: Man bör kanske också skilja på vad som är socialt arbete och vad som är juridisk rådgivning. Jag har fått intrycket av att socialarbetare i Sverige ger en hel del juridisk rådgivning. Det gör vi inte i Österrike. När jag får juridiska frågor i tjänsten så hänvisar jag alltid till en jurist, eftersom dessa svar behöver vara precisa.

Adriana: Om man ser till det stöd som familjer kan få på olika sätt så verkar det vara omfattande i Sverige, men mitt intryck är att det kan skilja sig åt beroende på vilken region det handlar om. Det tycker jag är förvirrande. Vad händer med ett barn, alltså när man har inlett en process, om

Adriana Mitran,
Rumänien

Milagros Cisneros,
Argentina

- föräldrarna plötsligt måste flytta från en region till en annan?

Hur ser det ut i Rumänien?

Adriana: Det kan finnas skillnader i olika distrikt, beroende på vad det handlar om för stöd, men när det kommer till frågor som rör barn och familj så är det mer nationellt samordnat.

Adriana: En annan sak som jag har reagerat på, och som jag tycker är en spricka i det svenska systemet, är den vikt man lägger på vårdnadshavares rättigheter när barn har blivit utsatta för våld. Hur kan det vara så att en förälders rättigheter är större än barnets i ett sådant läge?

ETT ÄMNE SOM varit föremål för debatt i Sverige är socionomutbildningen. Vissa anser att den håller god kvalitet, andra pekar på brister. Hur ser utbildningen ut i era hemländer?

Milagros: Vi har besökt Jönköpings universitet under vår vistelse här och där blev jag förvånad över studietiden i Sverige. I Argentina studerar vi i fem år. Där ligger också praktikperioden på tre år.

Har man möjlighet att specialisera sig under den här femårsperioden?

CIF Sverige

Grundades 1961 och är en politiskt och religiöst obunden ideell organisation inom det sociala fältet.

Syftet med CIF Sverige är bland annat att verka för ett internationellt utbyte mellan socialarbetare, ungdomsledare och speciallärare.

Utbytesprogrammet för socialarbetare pågår totalt i fyra veckor. Det inleds med en vecka i Stockholm, följt av ett två veckor långt lokalt program, för att sedan avslutas med ytterligare en vecka i Stockholm. Under tiden i Stockholm får deltagarna göra olika besök och lära sig generellt om Sverige, svensk socialpolitik och lagstiftning. Programtiden är individuellt anpassad efter deltagarnas enskilda intressen.

Kristina Weinsjö,
Ordförande, CIF Sverige

Helena Reinius,
Guide, CIF Sverige

Milagros: Nej, det får man göra efteråt. Så det innebär kanske upp till två års ytterligare studier.

Marta: I Spanien studerar vi i fyra år med möjlighet att specialisera sig under det sista året. Utbildningen är väldigt bred vilket jag upplever som ett problem. Varje gång jag har bytt jobb så har jag fått lära mig något nytt. Känslan blir lite att man alltid känner sig som ny.

Om man ser till det sociala arbetet i era länder, vad kan Sverige lära sig?

Katja: Jag tror att Sverige skulle behöva en tydligare lagstiftning när det kommer till medling. Det finns ingen tydlig lag som säkerställer att medlaren har rätt kompetens. Det behövs, det är jag helt övertygad om.

Hur arbetar man med detta i Österrike?

Katja: I Österrike har vi en lag som i grunden omfattar all typ av medling. Den beskriver grundkraven som behövs för att kunna arbeta som en medlare. Sedan finns det såklart olika typer av medling som omfattas av olika krav men oavsett det så måste grundkompetensen vara densamma.

Margit: Jag tänker på den sekretess som finns här i Sverige när det kommer till digitala register

” Jag har reagerat på den vikt man lägger på vårdnadshavares rättigheter när barn blir utsatta för våld. ”

och databaser. Många aktörer har sina egna databaser och tillgängligheten är begränsad när man delar information med andra. I Estland finns det en stor nationell databas med större tillgänglighet för socialarbetare.

Vad är det för uppgifter som inkluderas i databasen?

Margit: Det kan handla om omhändertaganden som har gjorts, vilket stöd man har fått, vad det finns för handlingsplan och mål. Det kan också handla om personuppgifter för klienten och för

Under intervjun läser deltagarna från lappar där man skrivit ner vad man upplevt som bra respektive mindre bra med det sociala arbetet i Sverige.

Deltagare CIF Sverige 2023

Margit Randau, Estland: Arbetar med boende för utsatta barn och barn med särskilda behov. Intresserad av miljöterapi i Sverige. Är också ordförande i estniska CIF.

Milagros Cisneros, Argentina: Arbetar med att ge stöd till våldsutsatta kvinnor. Intresserad av arbete med våld i nära relationer, migration och kriminalvård.

Adriana Mitran, Rumänien: Arbetar med barn med funktionshinder i ett professionellt team. Intresserad av socialpedagogiskt arbete/habilitering för barn och stöd i skolan till barn med beteendestörningar.

Marta Tornero Castellanos, Spanien: Arbetar med flyktingar från Ukraina på ett boende. Intresserad av flyktingmottagande, barn med särskilda behov och psykisk problematik generellt.

Katja Hartl, Österrike: Arbetar med familjerätt, medling och stöd vid och efter separation. Intresserad av familjecenter, insatser för arbetslösa och socialtjänst.

- ▶ klientens familjemedlemmar; var man bor, går i skola, jobbar med och så vidare. Men den här databasen omfattar alltså inte alla medborgare utan bara de medborgare som varit i kontakt med socialtjänsten.

Vad finns det för restriktioner?

Margit: Socialtjänsten behöver såklart medborgarnas medgivande för att få använda och dela personuppgifterna med andra, men om det handlar om barn eller en person som befinner sig i nöd så kan man dela informationen vidare ändå. I Sverige upplever jag att det kanske är för strikt. Det kan ju leda till att en person inte får den hjälp som den behöver eftersom socialarbetaren inte får tillgång till tillräckligt mycket information för att göra en rättvis bedömning.

DET BÖRJAR BLI dags att bryta upp. CIF-deltagarnas schema visar på lunch följt av ett besök

” Det kan ju leda till att en person inte får den hjälp som den behöver. ”

hos Socialstyrelsen. Kristina Weinsjö lyfter avslutningsvis en aspekt som hon menar är utmärkande för den här typen av internationella möten.

– Det är att tillsammans med kollegor från olika länder få uppleva samhörighet, få inspiration och utvecklas i sitt yrke. Vi vidgar våra perspektiv tillsammans. ◀

BRISTER I ARBETET MOT HEDERS- RELATERAT VÅLD

Både kommuner och regioner behöver göra mer för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Många saknar rutiner för uppföljning av ärenden.

TEXT ANNIKA SJÖBERG GRAFIK LOUISE BÅÅTH

EN ENKÄTUNDERSÖKNING riktad till kommuner och regioner visar på stora brister i arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

– Det saknas jättemycket arbete kring den här frågan. Kunskapsnivån generellt behöver bli bättre men det behövs även ett systematiskt arbetssätt där exempelvis utbildning, rutiner och samverkan säkerställs, konstaterar Camilla Pettersson, utredare på Mfof.

2021 fick Mfof i uppdrag av regeringen att främja utvecklingen av våldsförebyggande arbete genom stöd till föräldrar inriktat på familjer i hederskontext. I samtal med kommuner, forskare och yrkesverksamma kom signaler om att det fanns stora regionala skillnader i hur arbetet med hedersrelaterade frågor bedrevs.

– Vissa kommuner sade att "sådana problem har vi inte", fast de har en befolkningsammansättning som gör att man kan anta att det finns utsatta invånare. I undersökningen ingick bland annat frågor

Camilla Pettersson
FOTO: PRIVAT

om skriftliga rutiner, rutiner för uppföljning av aktuella ärenden och arbete med föräldraskapsstöd.

– Trots att det finns lagar, föreskrifter och allmänna råd kring det våldsförebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck för såväl kommun som region kan vi se att det finns stora brister över hela landet.

Blev du överraskad av resultaten?

– Kanske lite över att det fanns så pass lite rutiner och kunskap. Jag trodde nog att vissa inte hade så utvecklat arbete men att nivån generellt var så låg hade jag inte väntat mig.

De som generellt låg längre fram i det förebyggande arbetet gällande rutiner var gymnasieskolan.

– Det är i och för sig bra men också ett problem då vi behöver komma in redan i förskolan, för att möta föräldrar och stötta i de här frågorna i ett tidigt skede, säger Camilla Pettersson.

Mfof:s uppdrag ska slutredovisas i mars 2025. ◀

RUTINER

1 av 5

Har som rutin att följa upp ärenden som varit aktuella för hedersrelaterat våld och förtryck:
1 av 5 kommuner
0 regioner

UTBILDNINGSPLAN

42 %

Har en utbildningsplan för personalen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck: 42 procent av både kommuner och regioner

STATISTIK

17 %

17 procent av kommunerna för statistik över ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck är en del av problematiken. Inom Individ och familj är siffran högre, 37 procent.

UPPFÖLJNING

25 %

25 procent av kommunerna har en plan för uppföljning av efterlevnaden av rutiner och insatser.

TILLGÅNG TILL FÖRÄLDRASKAPSTÖD

21 %

av kommunerna och

27 %

av regionerna har beslut om att verksamheten ska jobba med föräldraskapsstöd vid hedersrelaterat våld och förtryck.

OM UNDERSÖKNINGEN

Totalt har 220 kommuner av 290 svarat på en enkätundersökning som genomförts av Sonder, på uppdrag av MFOF. Enkäten mejlades till landets kommuner och riktades till chefer inom:

- Individ och familjeomsorg – Barn och unga
- Individ och familjeomsorg – LSS
- Förskola
- Grundskola
- Gymnasieskola
- Privat förskola
- Privat grundskola
- Privat gymnasieskola

Av landets 21 regioner har 17 svarat på undersökningen som mejlades till regionernas samordnare och chefer inom hälsocentralernas generella verksamhet, samt till hälsocentralens mödravård och hälsocentralens barnhälsovård.

Så får Motala ...

PENGAR I RÄTT FICKA

Behoven är stora, och det finns ofta varken tillräckligt mycket pengar eller tillräckligt många medarbetare – hur ska man då prioritera inom socialtjänsten? I Motala tycker man sig ha hittat ett sätt som fungerar.

TEXT MARIA ZAMORE FOTO ÅKE KARLSSON

Prioriteringar görs varje dag inom socialtjänsten. Frågan är bara hur, säger Pernilla Thunander, socialdirektör i Motala.

– Det är en fördel om man vet vad man gör för prioriteringar, så att man kan värdera och styra dem – och för det har vi i Motala en upparbetad process.

Arbets sättet, som under drygt tio år har mejslats fram med stöd av forskare vid Linköpings universitets Prioriteringscentrum, vilar på en årskalender; ”årshjulet”. Stommen i processen är prioriteringsforumen, de möten där tjänstemän och politiker tillsammans diskuterar verksamhetsanalyser, behov, utmaningar och möjligheter.

Processen är komplex.

– Det är viktigt att vi inte fastnar i vad vi hade för behov tidigare utan i stället värderar de behov vi ser nu: Är det här de riktiga behoven? Hur kommer de att utvecklas? Kommer de att påverkas av det som händer i omvärlden? säger Pernilla Thunander.

Hon exemplifierar:

– För att kunna se äldreomsorgens verkliga

behov följer vi befolkningsprognoser och gör omvärldsanalyser. Vi vet att behovet av särskilt boende och hemtjänst har minskat i och med den medicinska utvecklingen och förebyggande insatser, men samtidigt blir de äldre fler. Och i Motala ledde covidpandemin till att färre äldre avled, sådant behöver vi ta hänsyn till.

Den demografiska utmaningen behöver också finnas med i analysen.

– Att andelen äldre ökar medan de i yrkesför ålder blir allt färre är en utmaning som drabbar all verksamhet, men inom socialtjänsten kommer det att bli extra kännbart. Vi har ju i uppdrag att möta de äldres behov, samtidigt som vi inte kan ha fler medarbetare i framtiden. Det kommer helt enkelt inte att finnas lika många personer som kan arbeta inom socialtjänsten, så vi måste ställa om för att klara verksamheten med färre personer.

Inom socialtjänsten kan man inte prioritera bort människors behov.

”Vi måste ställa om för att klara verksamheten med färre personer”, säger Pernilla Thunander, socialdirektör i Motala.

Pernilla Thunander,
socialdirektör i
Mottala.

Diskussionerna mellan tjänstemän och politiker ger en värdefull helhetsbild och gör att man får en bredare förståelse för kommunens verksamhet.

- ▶ – Vi kan bara titta på allt runt omkring, se om vi kan göra det på smartare sätt – och kanske kan vi hitta förebyggande insatser som gör att behoven inte blir så stora eller att människor klarar sig längre utan insatser från socialtjänsten.

DE ANALYSER som arbetssättet kräver föder ibland nya tankar om hur verksamheten kan effektiviseras. Att anlita en arbetsterapeut för att göra arbetsförmågebedömningar hos kommuninvånare med långvariga behov av ekonomiskt bistånd är ett sådant exempel. Idén genomfördes och effekten var god. Flera personer fick hjälp att hitta andra försörjningsmöjligheter än bistånd.

Ett annat exempel är de digitala möten som under pandemin infördes i stället för besök hos externt placerade kommuninvånare vid Sis-hem, HVB-hem och familjehem. Eftersom de fungerade så bra fortsatte man med dem. Och inom socialförvaltningen har man sett att det i vissa fall skulle ha lönat sig att placera barn och ungdomar på dyrare placeringar än de fick.

– Det skulle, på längre sikt, ha gett bättre effekt såväl ekonomiskt som mänskligt, än det som var mindre kostsamt vid första placeringstillfället, säger Pernilla Thunander.

DET FINNS PLANER på fler förnyade arbetssätt. Den signering som medarbetare gör när de lämnar läkemedel till boende, genomför rehabiliteringsinsatser eller rapporterar avvikelser är ett exempel.

– Den sker idag på papper, och det tar stora resurser från sjuksköterskor, arbetsterapeuter,

“Vi kan bara titta på allt runt omkring, och se om vi kan göra det på ett smartare sätt.”

Inför 2023 hade kommunen ett besparingsbehov på 60 miljoner kronor och risken att ordinarie verksamhet skulle drabbas av tuffa besparingskrav var överhängande.

sjukgymnaster och personal inom hemtjänsten. Om den kan ske digitalt skulle det kunna frigöra resurser, säger Pernilla Thunander.

Tankar finns också på att anlita någon som kan hjälpa till med att stävja välfärdsbrottsligheten och någon som är bra på rehabiliteringsfrågor ur ett arbetsmiljöperspektiv.

– Vi tror att kostnaden för att komma åt välfärdsbrottsligheten skulle tjäna in på kort tid, men det kräver att kompetens byggs upp och att vi samarbetar med andra kommuner. Och rehabiliteringsinsatser skulle kunna komma åt korttidsfrånvaron på grund av sjukdom, som är ett problem för en del medarbetare – och kostsamt för kommunen.

DE GEMENSAMMA diskussionerna mellan tjänstemän och politiker ger en värdefull helhetsbild, tycker Pernilla Thunander.

– Det gör att man successivt kommer ifrån det här med att bara se om sitt eget hus. I stället får man en bredare förståelse. Man arbetar för att vara en kommun i stället för en massa förvaltningar. Man kan göra gemensamma prioriteringar och ta gemensamt ansvar, man hittar samordnings-

vinster, utnyttjar gemensamma metoder, får nya infallsvinklar på hur man kan jobba – och det ökar ju möjligheten att göra ett bra arbete. Jag tänker att det på lång sikt handlar om att ha ett bättre resursanvändande.

INFÖR 2023 hade kommunen ett besparingsbehov på 60 miljoner kronor. I stället för att fördela ut ett procentuellt sparbetning undersökte tjänstemän och politiker om något skulle kunna göras på annat sätt. Det ledde bland annat till satsningar för att öka frisknärvaron, förändringar av internhyressystemet, att investeringsbehoven värderades, att tekniska förvaltningen effektiviserades med bland annat gemensamt vaktmästeri och att inköps- och upphandlingsarbetet började förbättras.

– Hade vi inte gjort det hade sparbetning drabbat grundverksamheten med orimliga besparingskrav – och vi hade hamnat i ett kortsiktigt sparande som skulle ta fokus från det långsiktiga omställningsarbete vi behöver göra för att klara den demografiska utmaningen, säger Pernilla Thunander. ◀

KOMMENTAR:

9 punkter som hjälper dig att prioritera rätt

Hur prioriterar man inom socialtjänsten på ett rättsligt och etiskt försvarbart sätt? **Titti Mattsson, professor i offentlig rätt vid Linköpings universitet, ger sina råd.**

TEXT: MARIA ZAMORE

- 1. Kommuner** ska respektera kravet på likabehandling av kommunens invånare. Det är en grundläggande regel som gäller, med vissa undantag.
- 2. Kommuner** ska särskilt stödja individer och grupper med särskilda behov. Till exempel kan äldre behöva hemtjänst för att kunna leva på lika villkor.
- 3. Insatser** inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Det ska bland annat finnas metoder för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring.
- 4. Vissa omfattas** av mer än socialtjänstlagen, då kan även andra prioriteringar gälla. Om en person till exempel har hemsjukvård ska även sjukvårdens principer gälla.
- 5. Människovärdesprincipen.** Den handlar om integritet, inte om hudfärg, hur mycket pengar man har eller hur snabbt man får bäst resultat utan om det grundläggande att vi alla är lika mycket värda.
- 6. Behovsprincipen** innebär att kommuner bör ge insatser solidariskt utifrån behov. Den med större behov bör få mer stöd, men det finns ett undantag: Du kan ha mindre behov, men om det faller inom LSS, Lagen om särskilt stöd och service vid funktionsnedsättning, kan du få mer omfattande insatser.
- 7. Kostnadseffektivitetsprincipen** innebär att socialtjänsten bör satsa på det mest kostnadseffektiva alternativet om allt övrigt är lika. Men resultatet kan bli sämre om inte brukaren får vara med och diskutera insatser.
- 8. Politiska strategival** kan omfatta en högre kvalitetsnivå än "tillräcklig kvalitet". Kommuner har ganska stor frihet att ge mer insatser än basnivån. En kommun kan satsa mycket på ungdomar, en annan på något helt annat – men man får inte släppa de grupper som man måste ta hand om.
- 9. Tidsdimensionen** – det som framstår som en besparing på några års sikt kan kosta mer över en längre tidsperiod. Det här är en viktig punkt, särskilt när det gäller barn. Om man inte satsar i tidig ålder får man ofta betala när barnen blir äldre.

Snart är årets omgång av C-uppsatstävlingen, med uppsatser skrivna under 2022, avslutad. Vinnaren presenteras i december.

Sista finalisten i C-uppsatstävlingen!

TEXT REBECCA BORNLIID LESSEUR

KLARA WESTBY
Örebro universitet

Vad handlar uppsatsen om?

– Om social inkludering av personer med funktionsnedsättning i Vietnam. Jag har tidigare varit i Da Nang som volontär hos en rullstolsburen man, och nu spenderade jag tio veckor i staden för att studera frågan.

Vilka är dina viktigaste slutsatser?

– Att det är otroligt viktigt med en förklaringsmodell när du studerar ett komplext begrepp som inkludering. Jag såg också att i Da Nang finns inget utbrett skyddsnät, därför är civilsamhället viktigt för att målgruppen ska klara av det vardagliga livet.

Upplever du att problemet tas på allvar i Da Nang och i Vietnam generellt?

– Både ja och nej. I Vietnam har de tagit fram flera rapporter om funktionsnedsatta personers situation men mitt resultat visar att det inte är mycket som ger faktisk förändring. Så på ytan tar de frågan på allvar men det genererar faktiskt inte förändring.

Vem tror du har nytta av att läsa din uppsats?

– Alla som arbetar med målgrupper som kan vara marginaliserade och kan uppleva exkludering. Förutom socionomer tror jag att samhällsvetare och stadsplanerare kan ha nytta av uppsatsen. Hur vi inkluderar alla medborgare i en stad berör många yrkesgrupper. Flera av de saker jag studerade i Vietnam vet jag att olika organisationer tittar på även i Sverige.

LÄS MER!
Längre intervju på socionomen.se

Vem vinner priset för Sveriges bästa C-uppsats?

Socialhögskolorna på samtliga universitet och högskolor väljer själva ut den bästa C-uppsatsen på respektive socionomutbildning. De utvalda uppsatserna publiceras på Socionomens hemsida och går därefter till final. När Socionomen publicerat alla bidrag utses en vinnare av en expertgrupp. Den vinnande författaren får ett stipendium på 10 000 kr, av Socionomen!

Missä inte vårt

NYHETSBRIV!

Håll utkik efter Socionomens nyhetsbrev. Senaste nytt om socialt arbete. Landar i din mejlbox varje torsdag morgon.

Pssst...
Oumbärligt
för dig som jobbar
inom socialt arbete
& psykoterapi

En socialjour – fem kommuner

Socialjouren i Lund jobbar med ytterligare fyra olika kommuner: Staffanstorps, Höör, Kävlinge och Eslöv. Numera kan de också läsa journaler i ärenden från de andra kommunerna och kan därmed göra betydligt bättre bedömningar även i dessa ärenden.

EN KVÄLL MED JOUREN

När kollegorna går hem håller Annelie Ragazzo och Mari Fransson på socialjouren i Lund ställningen.

FOTO EMMA LARSSON TEXT ANNIKA SJÖBERG

Planering från jobbsoffan

Soffan lockar och kvällens jobb kan lika gärna läggas upp från soffan på kontoret.

Mjuk vän

På akuta barnärenden tar de alltid med ett gosedjur.

Alltid nåbar

På väg ut till en plats där de fått tips om att det pågår prostitution ringer jourtelefonen. Från bilen stöttar de en mamma som är orolig för sin son och hjälper henne vidare så hon kan få rätt stöd.

Kända platser

Mari Fransson och Annelie Ragazzo tar ofta en sväng förbi cykelgaraget vid centralstationen i Lund för att se om någon sover där för natten. Den här gången träffar de ingen, men av madrassen i taket att döma ser någon ut att planera för övernattnig. I bland är det någon av stadens hemlösa, andra gånger någon som inte har råd att köpa tågibljett hem. Om de stöter på någon ser de till att hen mår bra, informerar om vilken hjälp som finns, eller så kan de hjälpa till med en tågibljett till hemkommunen.

På natten hjälps alla åt

När ordinarie personal går hem tar Socialjouren över. Akuta ärenden, med barn i utsatta situationer, missbrukare i dåligt skick och ren myndighetsutövning går alltid först, men i Lund tar jouren också ärenden som kollegorna inte hunnit avsluta under dagen. Dessutom brukar de få i uppdrag att besöka vissa platser eller ringa personer som är svåra att nå dagtid.

– Det kan vara personer som kommer att vräkas, där vi fått information om obetalda hyror som vi kanske kan hjälpa till med. Ofta rör det sig om någon form av psykisk ohälsa, berättar Karin Thornquist, enhetschef vid Socialförvaltningen i Lund.

I kommunen finns också en webbtjänst: "Är du orolig för en Lundabo?". Dit kan kommuninvånare höra av sig med tips och enligt Karin Thornquist kommer det in en hel del den vägen.

– Det är fantastiskt hur folk bryr sig. Vi får in relativt många tips den vägen, berättar hon.

Tipsen brukar vara en salig blandning av olika typer av ärenden. Ibland är det något diffust, men andra gånger har de via tipsen hittat människor som verkligen haft det svårt och som velat ha hjälp.

– Det här uppsökande, konkreta arbetet tror jag många socialarbetare uppskattar. Det är ingen byråkrati och det slår mig ofta att det verkar lättare att få till ett bra samarbete med polis, psykiatri och så vidare på de här tiderna än dagtid. Det blir något speciellt när man står mitt i natten och måste lösa en akut situation.

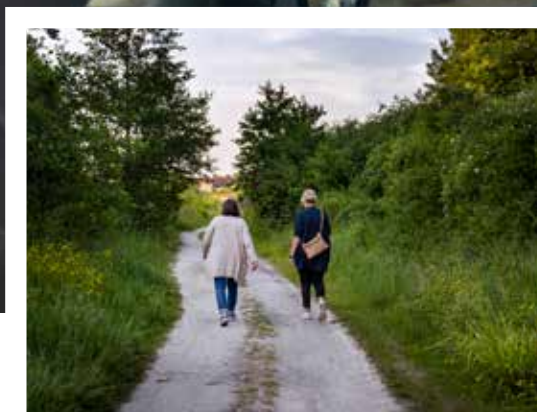

Karin Thornquist
FOTO: LUNDS KOMMUN

Vissa nås enklast på kvällen

Under kvällen har de fått i uppdrag av ordinarie socialtjänst att försöka nå en tjej de misstänker är utsatt för hedersförtryck. De stannar och sms:ar och får ett lugnande svar.

Spanar efter tältläger

De har fått information om att det kan finnas ett ny bosättning med EU-medborgare i ett skogsområde i utkanten av staden. Den här kvällen hittar de dock inte fram. I stället svänger de förbi ett av stans härbärgen för att se hur beläggningen ser ut inför kvällen.

Ett högspecialiserat psykiatriboende med riskbedömning i fokus

Inne på Masgården är tempot högt inför verksamhetens öppnande i september. Boendet är inrymt i ett tidigare ålderdomshem från förra sekelskiftet som nu renoverats och tillgänglighetsanpassats. - "Det känns helt fantastiskt att vi när som helst kommer att välkomna våra första klienter", berättar Benedicte Good entusiastiskt.

Benedicte Good är föreståndare på Masgården och boendets psykolog med forensisk specialinriktning. - "Det som skiljer oss från andra liknande verksamheter är att vi arbetar riskförebyggande enligt RBM-modellen. Det innebär att vi kartlägger varje klients individuella risknivå, behov och mottaglighet i samband med placering", förklarar hon.

- "För oss är det självklart att alla vårdinsatser ingår i dygnskostnaden – även utredning och strukturerad riskbedömning – förutsatt att behovet finns förstås".

Att de boende erhåller god vård känner sig behandlingssamordnare Annmarie Kjell trygg med. "Vi arbetar i multiprofessionella team där bland annat psykiater, forensisk psykolog, behandlingspedagog och skötare ingår, vilket bidrar till att specialistkompetens och gedigen erfarenhet kan erbjudas direkt på plats", tydliggör hon.

Benedicte Good, föreståndare på Masgården och en av grundarna.

Masgården strävar efter att möjliggöra en så normalt fungerande vardag som möjligt för de boende, bland annat genom att skapa meningsfull sysselsättning utifrån individuella förutsättningar och intressen. Alla insatser syftar till att maximera de boendes funktionsnivå och grad av

självständighet där förhöjd livskvalitet, psykisk stabilitet och fysiskt välmående under nyktra och prosociala former utgör det slutgiltiga målet.

Boendets humanistiska värdegrund genomsyrar hela verksamheten, berättar Benedicte Good. "Vi ser alltid människan och behoven framför sjukdomen och eventuell tidigare kriminalitet. Den grundinställningen i kombination med all expertis som finns på boendet får så klart positiva konsekvenser – både för våra klienter och för samhället i stort".

Masgården är ett nystartat hem för annan heldygnsvård beläget i Horndal i södra Dalarna. Boendet har tio platser och riktar sig mot kvinnor och män mellan 23 och 60 års ålder med kroniska psykiatriska sjukdomar, ofta i kombination med kriminalitet och missbruk. Placering sker från den rättspsykiatriska slutenvården, LVM-vården eller med stöd av SoL. Utslussningslägenhet finns.

Placeringsförfrågningar:

Annmarie Kjell, behandlingssamordnare

Epost: annmarie.kjell@insikten.info

Telefon: 076-517 21 95

Masgården är en del av Insikten-koncernen

MARIA HEIMER, docent och forskare vid statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

MÅNGA FÖRÄLDRAR TACKAR NEJ TILL STÖD

Nära hälften av alla föräldrar som erbjuds insatser från socialtjänsten för sig själva och sina barn tackar nej. Konsekvensen blir att många barn missar en viktig kontakt med socialtjänsten, visar ny studie.

TEXT VIKTORIA MYRÉN

Vi visste att det var en hög andel av föräldrarna som tackade nej till insatser, men vi hade nog inte gissat på hälften, säger forskaren Maria Heimer på telefon.

I den färskva studien *Barnets resa i socialtjänsten (2023)* har hon tillsammans med Camilla Pettersson analyserat 264 barns väg genom socialtjänsten, barn från 12 slumpmässigt utvalda kommuner i Örebro.

Det är den första svenska studien som visar i vilken omfattning föräldrar säger nej till insatser för sig och sina barn. Studien redovisar också hur många av barnen som återigen blivit aktuella för socialtjänsten inom loppet av tre-fyra år.

Maria Heimer säger att studien också visar hur föräldrars nej påverkar socialtjänstens hela bedömningsprocess.

– Dels ser vi att socialtjänsten tar så mycket hänsyn till föräldrarnas nej att de nästan inte tycker det är lönt att utreda, dels att de inte ser en poäng i att träffa barnen i någon större utsträckning för att få barnets syn på vad som är

problemet och eventuellt behov av stöd, säger Maria Heimer.

En förklaring till att handläggare inte pratar med barnen om vilken hjälp han eller hon skulle behöva, är deras rädsla för att inge barnet förhoppningar.

– Förhoppningar som de sedan inte kommer kunna infria för att föräldrarna ändå kommer att säga nej.

BAKGRUNDEN TILL studien är en tidigare rapport av Maria Heimer, Elisabet Näsman och Joakim Palme *Rättighetsbärare eller problembärare?* från 2017. I den väcktes många frågor kring barns möjlighet att vara delaktiga och utöva inflytande i socialtjänstens bedömningsprocess. Den nya studien visar att den möjligheten är liten.

– I en fjärdedel av utredningarna har det inte skett något samtal alls med barnen, varken enskilt eller med föräldrarna närvarande, konstaterar Maria Heimer.

Och i de fall där barn får samtal med socialtjänsten så har föräldrarna suttit med vid majoriteten av samtalen (58 procent), trots att rapportförfattarna konstaterar: "Att barn erbjuds enskilda samtal med socialtjänsten är viktigt för ►

► att de ska kunna berätta om sin situation, särskilt i de fall problemen rör våld i hemmet eller andra problem kopplade till hemförhållandena.”

– Det är lite av en gåta att det är så få som får enskilt samtal, säger Maria Heimer.

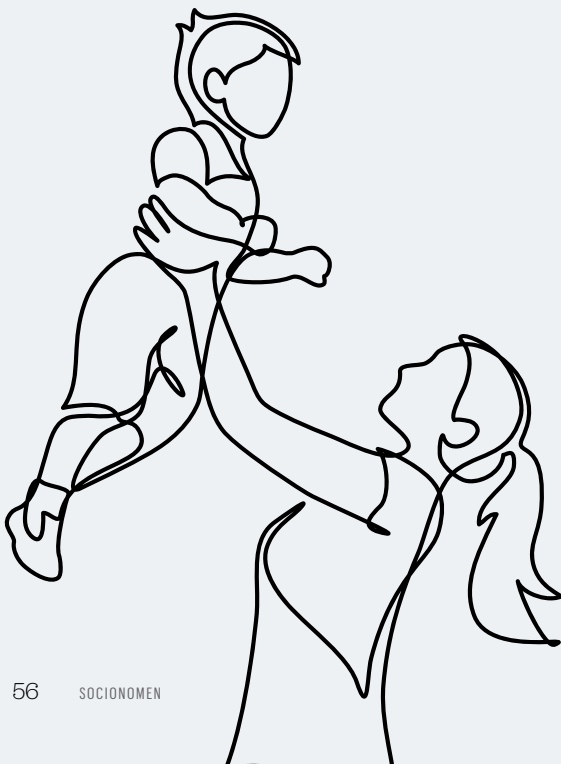
Hon tillägger att när de gick igenom resultaten från rapporten med socialtjänsten, så tyckte inte handläggarna att siffrorna stämde överens med den känsla de hade av hur många samtal som genomfördes. De upplevde att det var fler.

Förklaringen ligger kanske i att det finns många undantag då socialtjänsten väljer att inte ha ett samtal med barnet, enskilt eller med föräldrar närvarande, exempelvis om barnet nyligen har utretts eller om barnet inte vill komma.

– Men jag tycker ändå att det är lite obegripligt, konstaterar Maria Heimer.

RAPPORTEN VISAR ATT det bara är i en knapp tredjedel av fallen som barnen har fått berätta om sin situation och ge sin syn på vad problemet är. Men i underlaget som rapporten bygger på, finns också goda exempel på hur handläggare gått emot föräldrars problembeskrivning – exempelvis när föräldrarna gett barnet en diagnos – och istället lyssnat till barnets berättelse och varit öppna för problem som framkommit i den.

Heimer och Pettersson har under arbetets gång haft tillgång till socialtjänstens dokumentation och beslutsunderlag och de beskriver hela kedjan i social barnavård från aktualisering, utredning med beslut och fram till eventuell insats.

Sedan följer de barnen i tre-fyra år efter att den första utredningen avslutats.

– Den här rapporten är skriven för socioekonomiska inom socialtjänsten. Det vi har försökt göra är att komma fram med praktiska rekommendationer. Peka på informationsglappen i kedjan, vilka som är kritiska och visa vad som behöver göras vid de här kritiska punkterna.

Ett sådant informationsglapp uppstår exempelvis i övergången mellan utredning och öppenvård, när uppgifter om barnets situation inte förs vidare till öppenvården. En lösning som föreslås är att i utredningsfasen göra enskilda samtal med barn till praxis (något man redan genomfört i Kumla) och se till att viktiga uppgifter från barnet alltid dokumenteras och förs vidare till öppenvården och blir en del av vad som arbetas med under insats. Ett annat glapp handlar om att det är svårt för handläggare att i sitt dagliga arbete söka reda på information om hur en insats har gått och en rekommendation är att alltid – i en slutanteckning – sammanfatta utfallet av en insats.

– Följer man våra rekommendationer här så tror jag att det skulle resultera i bättre utredningar och att rätt information skulle föras vidare till öppenvården så att de i en större utsträckning kan jobba med rätt saker, säger Maria Heimer.

DEN VANLIGASTE insatsen i rapportmaterialet var föräldrastöd/familjebehandling. Men med tanke på att allvarlig oro med uppgifter om våld mot barn inledningsvis rapporterades i 38 procent av alla fall, så är Heimer tveksam till om föräldrastöd/familjebehandling är en tillräcklig insats i så många fall. Hon poängterar att allt handlar om barnens berättelser. De måste gå som en röd tråd genom hela processen, från utredning till insats.

– En förutsättning för att kunna jobba med rätt insatser är att man har enskilda samtal med barnen och vågar prata med dem om vad som är problemet, vad deras oro rör och vad de behöver för stöd, säger Maria Heimer.

Endast 31 procent av barnen har varit delaktiga i problembeskrivningen enligt studien.

Maria Heimer tror inte att det räcker med mallar och policys i arbetet, utan det behövs konkreta verktyg. Och inom ramen för rapporten har Heimer och Pettersson arbetat tillsammans med kommunerna i vad de kallar för Verkstan för förbättringsarbete, med att ta fram just verktyg som kan stärka barns delaktighet. De har också utformat ett verktyg för kommunal egengranskning. Ett verktyg som användes inom

projektet och vars resultat redovisas i rapporten. Utifrån egengranskningen ansåg majoriteten av handläggarna att barnet inte kommit till tals i tillräckligt stor utsträckning i de utredningar som granskades. Andra reflektioner var att fler enskilda barnsamtal borde ha hållits, att analysen kunde stärkts genom att tydligare visa barnets behov och att samtal med barnet borde ha berört oron i anmälan.

En socialarbetare sade: ”Vi visste redan innan den första granskningen att vi hade utmaningar på området, men det var så bra att få det svart på vitt. Det skapade motivation att ta tag i det!”

Rapporten visar också att av de barn som fanns med i studien, så återaktualiserades två tredjedelar (genom ny orosanmälan, ny insats eller ny utredning) inom loppet av 3–4 år (den period studien varade).

– Jag tänker att det är bättre att man lägger in väldigt mycket krut när första utredningen inleds, så att det blir rätt från början. För man vet ju att det är stor sannolikhet för att barnet kommer tillbaka och då är det ju bra att göra allt rätt från början och sätta in rätt insats i stället för att göra halvdana utredningar och halvdana insatser.

Sen betonar Maria Heimer att bland de barn som kommer tillbaka finns det oftast en stor problematik från början, med många problemområden.

– Dels hos föräldrarna där det kanske förekommer både våld, missbruk och psykisk ohälsa, dels hos barnen i form av psykisk ohälsa, utåtagerande beteenden, hemmasittande... Så det är inte konstigt att barnen återaktualiseras, men kanske skulle färre återkomma om man satte in fler resurser från början.

MARIA HEIMER betonar att det har funnits en bild av att det utreds för mycket inom socialtjänsten. Tidigare studier har exempelvis lyft fram att en låg andel av orosanmälningarna till socialtjänsten rörde våld eller annan allvarlig problematik och att mindre än hälften av barnen som aktualiserades inom socialtjänsten blev beviljade insatser. Utifrån det har man dragit slutsatsen att för många barn utreds och att tröskeln för att aktualiseras inom socialtjänsten i Sverige är för låg.

– Men vi vår studie går emot den bilden, säger Maria Heimer.

Studien visar att i hälften av utredningarna bedömdes barnet och familjen vara i behov av insats från socialtjänsten, men trots det beviljades insats bara i 31 procent av samtliga ärenden.

En siffra som troligtvis är i underkant eftersom handläggarna i 17 procent av fallen inte gjorde någon bedömning över huruvida det behövdes en insats eller ej.

Det här tydliggör föräldrarnas inflytande och att en stor anledning till att barn inte beviljas insatser är just att föräldrarna säger nej till insats.

– En av de förändringar som behövs för att förbättra för barnen är en lagändring för att försöka minska ner på föräldrars vetorätt när det gäller insatser. Och det behövs också skarpare förslag där insatser sätts in till föräldrar så att man kommer åt problem rörande hemförhållanden, säger Maria Heimer.

Hon berättar att hon ibland blivit frustrerad när hon suttit och läst dokumentationen som ligger till grund för rapporten, frustrerad över att barnens berättelser och behov inte lyssnas till i högre utsträckning.

– Men samtidigt är det väldigt roligt och hoppfullt att prata med de som jobbar med det här och som vill förändra. Det inger ju hopp.

Och hon är övertygad om att bara man hittar rätt vägar framåt, så kommer det gå att förändra och förbättra socialtjänstens utredningar och insatser. ◀

Referens: Maria Heimer och Camilla Pettersson (2023). Barnets resa i socialtjänsten - Det svenska familjeorienterade systemet och barnet som rättighetsbärare

Forskningen i korthet

- 264 barnavårdsutredningar, som är slumpmässigt utvalda från de tolv kommunerna i Örebro län, har granskats för att undersöka barns möjligheter till delaktighet och inflytande i socialtjänstens bedömningsprocess.
- Det här är den första svenska studien som redovisar i vilken omfattning föräldrar samtycker till insats för sig och sina barn. I nära hälften av alla fall tackar föräldrarna nej till insats.
- Studien visar också att barn i mycket liten utsträckning är delaktiga i bedömningsprocessen, exempelvis har det inte skett något samtal alls med barnen i en fjärdedel av utredningarna.

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Snabbare narkotikaklassning av nya substanser

NARKOTIKA. I Sverige kan nya syntetiska substanser säljas ganska länge innan de narkotikaklassas. Folkhälsomyndigheten behöver i dag vänta på att data om nya substanser publiceras i vetenskapliga artiklar. Nu har forskare tagit fram en ny metod som gör att processen kan snabbas upp rejält. I en studie vid Linköpings universitet har forskare analyserat 17 cannabisliknande substanser med hjälp av odlade celler som har en struktur på cellytan som kallas cannabisreceptor-1. Den aktuella substansen tillsätts och så mäter man om, och hur mycket, receptorn aktiveras. Effekten mäts vid åtta koncentrationer och därefter skickas resultatet av analysen direkt till Folkhälsomyndigheten. I studien visade sig 15 av 17 undersökta cannabisliknande substanser kunna aktivera cannabisreceptorn och 14 av dem är nu narkotikaklassade.

Metoden har nu vidareutvecklats för att kunna appliceras även på cellulära system som påverkas av amfetamin, kokain, heroin, morfin och fentanyl.

Referens: Using in vitro receptor activity studies of synthetic cannabinoids to support the risk assessment of new psychoactive substances – A Swedish strategy to protect public health from harm, Henrik Green, m. fl., Forensic Science International, Volume 348, juli 2023

Äldre med autism drabbas oftare av skador

AUTISM. Äldre och medelålders personer med autism har en kraftigt ökad risk att drabbas av skador och fysiska åkommor som typ 2 diabetes, blodbrist, hjärtsvikt och KOL. Det visar en omfattande registerstudie från Karolinska institutet. Den ökade förekomsten sågs hos både kvinnor och män med autism, oavsett om personerna hade intellektuella funktionsnedsättningar eller inte.

I studien tittade forskarna på fem olika skador och personer med autism löpte förhöjd risk för fyra av dessa, varav självskada stod för den största riskökningen, hela sju gånger högre än hos personer utan autism. Dessutom såg man en ökad risk för 15 fysiska åkommor. Vad den ökade risken beror på har inte gått att fastställa. Forskarna har heller inte kunnat ta hänsyn till socioekonomiska faktorer.

Referens: Age-related physical health of older autistic adults in Sweden: a longitudinal, retrospective, population-based cohort study, Shengxin Liu m.fl, The Lancet, Juni 06, 2023

Sociala problem hos äldre går under radarn

ÄLDRE. De senaste åren har fattigdom, skuldsättning, hemlöshet och våld i nära relationer ökat hos äldre personer. I en studie har forskarna Hanna MacInnes och Jörgen Lundälv tittat på i vilken utsträckning biståndshandläggare möter sociala problem och vilka aktörer de hänvisar till när problemet inte kan hanteras inom handläggarrollen. Något överraskande visar deras studie tydligt att handläggarna sällan möter hemlöshet bland äldre, liksom våld i nära relationer eller skuldsättning. Däremot är det vanligt att handläggarna möter sociala problem som missbruk och psykisk ohälsa.

Mönstret återspeglas även i den utsträckning handläggarna hänvisar till olika aktörer. Majoriteten av respondenterna hänvisar nästan aldrig till någon av aktörerna Kronofogdemyndigheten, Budget och skuldrådgivning, Vräkningsförebyggande arbete, Pensionsmyndigheten eller till Överförmyndarförvaltningen. Generellt hänvisar väldigt få handläggare till en annan myndighet när man upplever att det sociala problemet inte kan hanteras i den egna handläggarrollen.

Baserat på resultaten från denna studie vill forskarna argumentera för att definitionen av socialt arbete ska breddas för att omfatta multikomplexa sociala problem hos den äldre befolkningen.

Referens: Biståndshandläggares erfarenheter av sociala problem hos äldre medborgare En kartläggning om de sociala problemens synlighet, Hanna Mac Innes, Jörgen Lundälv, Socialmedicinsk tidskrift, 2/2023.

Nu ska det bli lättare att bedöma insatser

Många metoder och insatser inom socialt arbete saknar vetenskapligt stöd. Nu prövas en ny modell för att underlätta socialtjänstens bedömning av evidensen för olika insatser.

TEXT ANNETTE WALLQVIST

FOTO: PRIVAT

Vad handlar studien om?

Utgångspunkten är att det finns ett stort antal insatser och metoder inom socialt arbete i Sverige, men de flesta saknar starkt vetenskapligt stöd, särskilt social barnavård. Forskning har visat att insatser som saknar vetenskapligt stöd i värsta fall kan göra skada. Jag och mina forskarkollegor Marit Eskel, Martin Bergström och Therese Åström presenterar en preliminär, teoretisk modell som ska underlätta för socialtjänsten att jämföra olika insatser genom att bedöma den evidens som finns.

Vilka är de viktigaste resultaten?

Själva modellen – och att vi förtydligar att evidens inte är ett tudelat begrepp. Modellen är tänkt att fungera som en kontinuerlig kvalitetssäkring av arbetet, men den är tänkt att användas på en metod i taget. Fem typer av evidens behandlas. Det handlar om att bedöma insatsens förändringsteori, om insatsen kan fungera i ordinarie verksamhet och om det går att se någon förändring över tid hos klienterna.

De sista två typerna av evidens är att undersöka om det finns kontrollerade vetenskapliga studier, respektive om det finns en aktuell och relevant systematisk översikt om insatsen. Men även där kan det finnas för- och nackdelar. En översikt är aldrig bättre än det material som den bygger på. Det viktiga är att professionen är medveten om att evidens är ett relativt begrepp som kan ha konsekvenser.

Vi vet inte ännu om modellen fungerar, men till hösten börjar vi med en fortbildning i liten skala med en serie seminarier och ser vad som händer.

Vilka kan ha nytta av resultaten och på vilket sätt?

Vi har identifierat metodutvecklare som en speciell målgrupp och tror också att modellen kan vara till nytta för lärare och studenter på högskolenivå.

➔ Knut Sundell

GÖR: Sakkunnig i socialt arbete och docent i psykologi, Gävle Högskola.

AKTUELL MED: Forskningsartikeln "How Can Practitioners Assess the Value of Social Work Interventions? "

LÄS MER!
Längre intervju på socionomen.se

Debatt

”Socionomer måste sluta snegla mot den medicinska psykiatrin och värna det **sociala perspektivet.**”

Jonas Lindblom, docent i sociologi på Mälardalens universitet

FOTO: PRIVAT

”LÅT INTE DET SOCIALA PERSPEKTIVET BLI EN FÖRLORAD KUNSKAP”

Socionomer utgör en profession som tränats i ett socialt perspektiv. Med hjälp av sociologiska och socialpsykologiska kunskaper söker socionomen djupare kännedom om den hjälpbehövandes särskilda livssammanhang och dess dynamik. Socionomens professionalitet innebär tro på människans förmåga att lära sig och lära om. Hon medverkar till att den hjälpbehövande utvecklar färdigheter att bygga relationer, hanterar konflikter konstruktivt, när insikt om ofruktbara beteendemönster och tillägnar sig verktyg för att kommunicera bättre. Ett socialt perspektiv kontextualiserar psykisk ohälsa i stället för att individualisera och söka svar i psykiatriska diagnoser.

Socionomen värnar dock inte alltid sitt sociala perspektiv utan framträder som en psykiatrisk lakej som nervöst sneglar mot den medicinska psykiatrin för att känna sig duglig i sitt arbete. I dag kan vi höra socionomer använda psykiatriskt språkbruk för att beskriva sina klienters livsproblem. Det talas om vikten av utbildning i neuropsykiatri, biologisk hereditet i stället för socialt arv och uppväxtförhållanden, att barnet eller den vuxna behöver utredas för en diagnos, psykofarmakaanvändning efterfrågas. Detta är inte att verka som expert med ett socialt perspektiv!

FÖR ATT MOTVERKA psykisk ohälsa är ett socialt perspektiv inte bara viktigt –

det är grundläggande. Världshälsoorganisationen, WHO, publicerade 2021 ett vägledande policydokument i arbetet med psykisk ohälsa, *Guidance on Community Mental Health Services – Promoting Person-Centred and Rights-Based Approaches*. Totalt rekommenderas 22 vård- och omsorgsprogram från hela världen. Urvalet består genomgående av psykosociala behandlingar och stödinsatser som stärker aktörskapet i den vardag en person verkar. Behov av medicinfri behandling lyfts fram och förståelsen av psykisk ohälsa är situationsbestämd, inte diagnostisk.

WHO:S REKOMMENDATIONER vittnar om nödvändigheten av ett paradigmskifte. Den medicinska psykiatrins grundpelare diagnostisering, mediciner och symtomreduktion behöver ersättas av psykosocialt vård- och omsorgsarbete. Detta är en verklighet som ännu inte blivit accepterad och än mindre utgör grund för våra handlingar.

I min bok *Psykiatrins kris – ett sociologiskt perspektiv* kartläggs en del av det som är snett i dagens psykiatri och åtgärdsförslag presenteras. Gedigen psykiatrisk och samhällsvetenskaplig forskning av bland andra professor Stuart A. Kirk vid UCLA, visar att psykiatriska diagnoser – exempelvis ADHD, depression och schizofreni – varken kan ställas tillförlitligt eller giltigt, och är därmed inte bevisade fakta. Det är oändamålsenligt att förstå livsproblem utifrån diagnoser då det döljer relationella, psykologiska och existentiella förhållanden i en människas tillvaro. Ett flertal studier har även klarlagt att

långtidsanvändning av psykofarmaka har dåliga resultat och kan medföra fysiska, kognitiva och emotionella hälsoförluster, vilket författaren Robert Withaker visat i sin bok *Pillerparadoxen – Varför lider fler och fler av psykiska problem när medicinerna bara blir bättre och bättre?* Det psykiatriska synsättet att det är något fundamentalt fel på hjärnan utgör en grogrund för utanförskap och stigma.

SÅ HUR HAR DENNA bekymmersamma situation uppstått och hur kan vi förändra den? I min bok *Psykiatrins kris* framförs att många olika aktörer bidragit till den sociala konstruktionen av verkligheten och uppkomsten

”I en medikaliserad kultur riskerar vi alla att bli psykiatriska lakejer om vi inte aktivt väljer att utgöra en positiv kraft i ett förändringsarbete.”

av en medikaliserad kultur. Denna kultur underblåses av psykiatrins egna satsningar att vidga sin legitimitet, av läkemedelsindustrins vinstintressen och massmedias vinklade rapportering. Men även professionella inom vård och omsorg, exempelvis socionomer, tenderar att överge sin specifika kompetens om människan.

Låt inte det sociala perspektivet bli en förlorad kunskap! I en medikaliserad kultur riskerar vi alla att bli psykiatriska lakejer om vi inte aktivt väljer att utgöra en positiv kraft i ett förändringsarbete. Socionomen kan stolt bära fanan som social ambassadör i enlighet med sitt professionella uppdrag. ◀

➔ VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebook sida eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

ANNONS

Hemstaden

En plats för trygghet och omtanke

070-108 15 15

hemstadenab.se | info@hemstadenab.se

Skyddade boenden och stödboenden i Jönköping

Sett, läst, hört

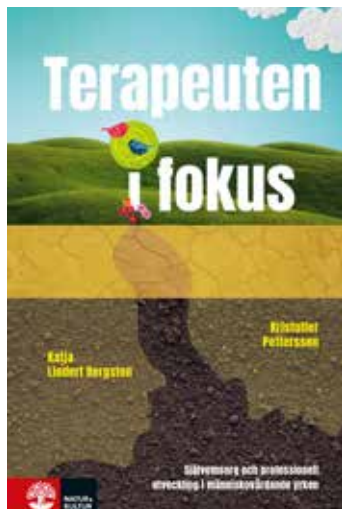
Undvik psykologiska fällor

FACKLITTERATUR

Terapeuten i fokus. Professionell utveckling och självomsorg i människovård- anden yrken

Av: Katja Lindert Bergsten och
Kristoffer Pettersson
Natur och kultur

Det här är en bok för alla som är verksamma i yrken där man "möter människor med något slags svårigheter och har till uppdrag att bidra till en förändring i deras liv", som det heter i inledningen. Den handlar dock inte i första hand om hur man på bästa sätt hjälper andra – utan om hur man tar hand om sig själv. Många i målgruppen dras med sjukskrivningar, utbrändhet och empatitrötthet, och författarna vill göra läsaren uppmärksam på de vanligaste psykologiska fällorna i jobbet samt hur de kan undvikas. Ett av kapitlen tar upp mötet med klienten, vilka känslor det kan väcka och de roller man riskerar att fastna i (som exempelvis "föräldern", "kompisen"

och "auktoriteten"). Ett annat handlar om mötet med arbetsplatsen, och balansen mellan frihet och styrning, krav och förväntningar. Boken är dock inte enbart inriktad på det professionella livet, utan också det privata, och mer specifikt nödvändigheten av att våga möta sig själv utanför arbetets givna strukturer.

Författarna till *Terapeuten i fokus* är båda legitimerade psykologer och psykoterapeuter och knutna till akademien. Tillsammans har de tidigare gett ut boken *I befintligt skick* (2018).

Tim Andersson

Terapeutens misstag: Om den mänskliga faktorn i terapiarbetet

Av: Elin Wesslander
Natur och kultur

Det finns många misstag som man kan göra i rollen som terapeut. En del är små och obetydliga, medan andra får allvarigare konsekvenser.

Särskilt de senare kan vara svåra att tala om, men här låter dock Elin Wesslander, legitimerad psykolog och psykoterapeut, 15 psykoterapeuter berätta om sina erfarenheter i intervjuform. Deras utsagor varvas med forskning och analyser, och även klienters perspektiv får utrymme. Syftet är att ta reda på varför felstegen begås, vad de får för följder och hur de kan förebyggas. "När vi vet mer om det kan det bli lättare att se egna misstag och vara snälla med oss själva", skriver Wesslander.

Terapeutens misstag riktar sig till blivande och verksamma psykologer och psykoterapeuter, oavsett tid i yrket eller terapiinriktning. **Tim Andersson**

PODD: BERÄTTA ALLTID DET HÄR

I den här podden pratar Frida Boisen och hennes dotter Tilde Boisen med olika gäster om sånt som vi annars gärna tystar ner. Sånt som ofta väcker skuld och skam. Det handlar ofta om psykisk ohälsa med avsnitt om exempelvis utmattning och ilska men även om exempelvis konsten att prata med barn som mår dåligt. Dessutom en utmaning varje vecka för den som vill må lite bättre.

ANNONS

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka Lediga platser på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:

✓ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 67 00

mogard.se

MO GÅRD

ANNONS

Vill du synas i Socionomens sökbara handledarförteckning?

Anmäl dig här:

socionomen.se/handledarförteckning-anmalan

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem
för familjer med barn i åldrarna 0-13 år
och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

ANNONS

WEBBKURS

RÄTTSHAVERISTISKT BETEENDE OCH STALKING

Ger kunskap, konkreta verktyg och tryggare arbetsmiljö.

Kursledare: Jakob Carlander, leg. psykoterapeut, och Benjamin Carlander, leg. psykolog.

LÄS MER OCH BOKA PÅ
GOTHIAKOMPETENS.SE

 GOTHIA
KOMPETENS

Foto: Marcus Gustafsson

Höstens socionomfilmer är här!

Text: Fredrik Söderlund

1 Love life

Taeko lever ett stilla liv med sin man och son. När en tragisk olycka inträffar återvänder pojkens biologiska pappa plötsligt. Han är både döv och hemlös och behöver hjälp för att klara vardagen. Taeko måste hantera både livets omstörtande förändring och ofrivilligt konfrontera sitt forna jag. *Love life* visar upp en varsamhet, stillhet och melankoli på ett klassiskt japanskt manér. Filmen handlar om att komma närmare varandra och den mångbottnade bearbetning som sorg medför, men också hur något tragiskt kan distansera och distrahera.

Premiär 6 oktober (TriArt Film)

2 De ostyriga

Maren vägrar att följa normer och bara vara en "duktig flicka". Hennes passion och utsvävande leverne rimmar illa med tidens präktighet i början av 30-talet. När hon efter ett par incidenter granskas av både barnavårdsnämnden och sedlighetspolisen anses hon sinnslös och deporteras till ett kvinnohem på en avlägsen ö. Denna dansk-svenska produktion är vacker, alarmerande och mänsklig om en tid då omänskliga åtgärder vidtogs. Maren är den frigjorda rebellen som bara råkar vara kvinna i ett dömande och mansdominerat samhälle. Detta kan vara höstens bästa nordiska drama.

Premiär 15 september (Folkets Bio)

3 Min enastående mamma

En som alltid magnetisk Penélope Cruz spelar trebarnsmamman Clara. Det är Rom på 70-talet och klyftorna i familjen växer sig allt större. Pappan alierar sig mer och mer och behandlar samtliga respektlöst. Den äldsta dottern i familjen vill egentligen vara född pojke. Clara botar sin ensamhet genom att spendera så mycket tid som möjligt med barnen. Cruz håller ihop både filmen och de lösa trådarna i slakten. Ett starkt porträtt om den eviga modern, kvinnan och ledaren.

Går på bio (Lucky Dogs)

”Ingen äkthet utan risk”

Han är väl en bra kriminalvårdare?”, frågade jag, vid ett enda tillfälle, en person som hade många åsikter om myndighetspersoner. Jag syftade på en kriminalvårdare som i mitt tycke var både gränssättande och empatisk. Svaret löd: ”En bra kriminalvårdare är den som vågar göra mål och gå över på min sida”.

Det räcker inte med att vara korrekt och göra sitt jobb. Eller jo, det räcker, de dagar man inte orkar mer än så, men det räcker inte för att se en förändring hos de konfidenter som det inte finns något hopp för. Då krävs det mer.

Varje morgon läser jag en dag-för-dag-bok av en katolsk präst, följt av en filosofibok med stoiska tankar. Kombon har visat sig ge utrymme dels för miraklen, det omöjliga, som tron står för i mitt liv, och det pragmatiska. Jag behöver tro, och hopp, som står för en riktning mot det vi inte kan se just nu, men också en stav som går att hålla i och sätta ner i marken och köra på rent konkret.

JAG ARBETAR SOM präst på anstalten Hall. Det är ett omöjligt uppdrag, och jag varken räcker till eller hinner med. Det tillhör vardagen att göra människor besvikna. Känner du igen dig i att det inte går att få ihop förväntningarna? Jag försöker bevara min öppenhet, och göra det jag kan. Jag är glad att jag är här. Jag

FOTO: PRIVAT

Hanna Backman

präst på anstalten Hall

är tacksam. Jag är trött. Intuitionen – och öppenheten – får kombineras med gränssättning och humor och stunder av total vila.

På prästutbildningen fick jag höra att jag är en gränsoverskridande person. Det är inte samma sak som gränslös, men risken är överhängande. Samtidigt finns det inga mänskliga relationer, ingen sårbarhet och ingen äkthet utan risk. Och när vi inte är oss själva, så långt det går i våra yrkesroller, riskerar vi att bygga förgäves. När vi är oss själva riskerar vi att bli sårade.

Jag skrev ett sms till en person om att jag ber för hen. Svaret löd: ”Bön,

min kuk”. När jag tog emot sms:et stod jag vid ett sällsynt tillfälle på knä vid altaret i en kyrka i Södertälje. Det är de här korta pauserna som ger kraft, ändå tar jag sällan tillfälle till dem. Utan den stillheten hade sms:et aldrig landat så väl i mig. Min första tanke var (präst som jag är, och även arbetar med nattvard): En människa säger: Min kuk. Gud svarar: ”Min kropp och mitt blod för dig utgivna”, orden som uttalas under nattvarden. Hur mycket en människa än hatar, svarar Gud alltid med kärlek.

VID ANDRA TILLFÄLLEN kan jag inte släppa förvånansvärt enkla dissningar. Jag blev sårad när jag skickade in ett enkelt handskrivet kort till en avdelning och fick det tillbaka för att klienten inte önskade kortet. Jag tänkte: Din otacksamma människa, vet du hur många personer som hade velat ha det där kortet och jag valde att skicka det till dig? Som präst undviker jag att be människor dra åt helvete. Det är mitt problem, som jag behöver ta med Gud, när de tankarna kommer upp. Och jag behöver ta mig ut genom murarna till en plats i solen igen. Jag vill ta risker, för jag vill göra mål. ◀

”Som präst undviker jag att be människor dra åt helvete. Det är mitt problem, som jag behöver ta med Gud.”

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

Arbetsätten måste anpassas efter klienterna
ANDERS PRINTZ

Vi måste besvara frågorna om vilka vi är
EMMA ENGD AHL

Förörternas unga är en paradox
OVE SERNHEIDE

NÄSTA NUMMER

ÄTSTÖRNING

Allt fler unga inom tvångsvården lider av någon form av ätstörning. Hur kommer det sig?

→ I din brevlåda den **26 oktober.**

Vi söker hjältar, för våra hjältar är det viktigaste vi har

Vill du jobba på ett företag där du varje dag bidrar till att ge andra människor ett bra liv och du erbjuds ett jobb med spännande utvecklingsmöjligheter? Välkommen till Humana.

Alla har rätt till ett *bra* liv.

humana.se/jobbportalen/lediga-jobb

Humana